

**Uchwała Nr/...../2017
Rady Gminy Święciechowa
z dnia czerwca 2017 r.**

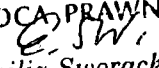
**w sprawie: przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami w Gminie
Święciechowa na lata 2017 -2020.**

Na podstawie art.18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 446 ze zmianami) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zmianami); uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Święciechowa na lata 2017-2020, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

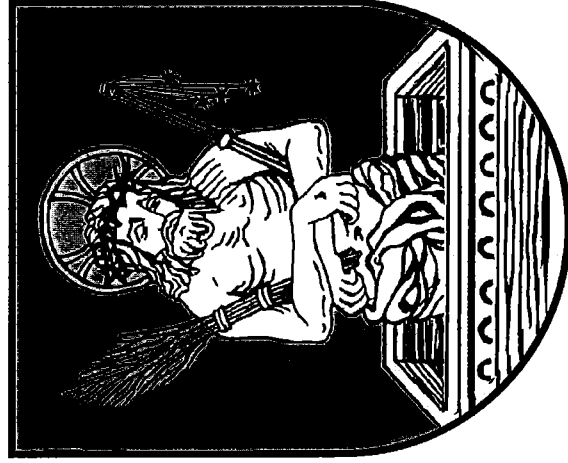
§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Święciechowa.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego

RADCA PRAWNY

Emilia Sworacka
Pz.Ls-106/91

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY ŚWIĘCIECHOWA

NA LATA 2017 - 2020

ŚWIĘCIECHOWA 2016

SPIS TREŚCI

	str.
Wstęp.....	4
1. Położenie i krótka charakterystyka gminy.....	4
2. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	7
3. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami – zadania i kompetencje organu gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	8
4. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.....	9
5. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego.....	14
5.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	14
5.1.1. Narodowa strategia rozwoju kultury.....	14
5.1.2. Strategia rozwoju kraju 2020.....	14
5.1.3. Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020.....	15
5.1.4. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	15
5.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa.....	16
5.2.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego.....	16
5.2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego.....	18
5.2.3. Program opieki nad zabytkami województwa wielkopolskiego.....	22
6. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.....	22
6.1. Zabytki nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy wpisane do rejestru zabytków.....	22
6.2. Wykaz zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.....	26
6.3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków.....	34
6.4. Krajobraz kulturowy – obszarowe wpisy do rejestru zabytków (układy urbanistyczne, parki kulturowe, parki krajobrazowe).....	35
6.5. Zabytki archeologiczne.....	36
6.5.1. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków.....	37
6.5.2. Opis koncentracji stanowisk archeologicznych łącznie z ich funkcją i krótką analizą chronologiczną, uwarunkowania fizjograficzne.....	38
6.5.3. Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne zagrożenia	

dla zabytków archeologicznych.....	42
7. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego.....	44
7.1. Uwarunkowania wynikające ze <i>Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy</i>	44
7.2. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy.....	46
7.3. Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i szczególnych zagrożeń.....	54
8. Charakterystyka i ocena stanu zachowania obiektów wpisanych do rejestru zabytków.....	55
9. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie.....	71
10. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.....	73
10.1. Gminna ewidencja zabytków.....	73
10.2. Edukacja i promocja w zakresie ochrony zabytków.....	73
10.3. Działania zmierzające do poprawy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.....	74
10.4. Określenie zasobów zabytkowych, które można wykorzystać do tworzenia np. tras turystycznych, ścieżek dydaktycznych itp.	75
11. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.....	77
12. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	78
13. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami	79

Wstęp

Podstawowym założeniem *Programu opieki nad zabytkami dla gminy Święciechowa na lata 2017-2020* jest ukierunkowanie działań lokalnego samorządu na poprawę stanu zachowania i utrzymania środowiska kulturowego. W ostatnich latach, dla realizacji tego założenia, coraz większy nacisk kładzie się na aktywizację lokalnych środowisk samorządowych. W ramach budowy nowoczesnego oblicza społeczeństwa, dostrzega się potrzebę pogłębiania świadomości społeczeństwa w oparciu o fundamenty miejscowych tradycji kulturowych. Lokalna tradycja jest szczególnie cennym dziedzictwem kulturowym, składa się ze splotu wydarzeń (kontekst dziejowy, historie poszczególnych ludzi, grup społecznych), zachowanych pamiątek (zabytki architektury i budownictwa, zabytki ruchome, zabytki archeologiczne). Miejscowa historia zaś, najczęściej dotycząca poszczególnych rodzin czy niewielkich grup społecznych, przenosi się na dzieje regionu. Opieka nad dziedzictwem kulturowym powinna zatem leżeć u podstaw budowania nowoczesnego społeczeństwa, świadomego swojej przeszłości, która w oczywisty sposób pomaga definiować tożsamość kulturową jako wartościowy składnik struktury współczesnej cywilizacji.

1. Położenie i krótka charakterystyka gminy

Gmina Święciechowa jest gminą wiejską, położoną w południowo - zachodniej części województwa wielkopolskiego i w południowo - zachodniej części powiatu leszczyńskiego, w odległości ok. 80 km od stolicy województwa, Poznania. Miejscowość Święciechowa, siedziba władz samorządowych i zarazem lokalny ośrodek handlowo – usługowy dla mieszkańców gminy, jest położona w odległości 5 km na zachód od Leszna. W latach 1975 – 1998 gmina była położona w ówczesnym województwie leszczyńskim.

Powierzchnia gminy wynosi niespełna 135 km², co stanowi ok.17 % powierzchni powiatu. Użytki rolne zajmują 60,8 % jej powierzchni, stąd funkcją wiodącą gminy jest rolnictwo, a tereny leśne 31,9 %. Niemal 19% tych terenów objętych zostało ochroną prawną, wchodząc w skład Przemęckiego Parku Krajobrazowego oraz trzech Obszarów Chronionego Krajobrazu, które częściowo pokrywają się również z obszarem specjalnej ochrony ptaków NATURA 2000. Pozostałą część powierzchni zajmują grunty zabudowane, zurbanizowane i wody powierzchniowe.

Gmina zamieszkiwana jest przez 8 228 mieszkańców (wg stanu z pocz.

2016 r.) Gęstość zaludnienia wynosi 57 Ml/km². Największym ośrodkiem osadnictwa jest stolica gminy, Święciechowa, zamieszkiwana przez 3064 mieszkańców. Strukturę osadniczą tworzy 12 wsi sołectch: Długie Nowe, Długie Stare, Gołanice, Henrykowo, Krzycko Małe, Lasocice, Niechlód, Piotrowice, Przybyszewo, Strzyżewice, Święciechowa, Trzebiny, obejmujących 14 ośrodków osadnictwa.

Gmina sąsiaduje:

- od zachodu z gminą Wschowa, położoną w województwie lubuskim,
- od południa z gminą Góra, położoną w województwie dolnośląskim,
- od południowego wschodu z gminą Rydzyna,
- od wschodu z miastem Leszno,
- od północnego wschodu z gminą Lipno,
- od północnego zachodu z gminą Włoszakowice.

Jednostki osadnicze gminy łączy sieć dróg gminnych o długości ok. 42 km oraz liczne drogi powiatowe. Przez teren gminy przebiega droga krajowa nr 12 relacji Głogów – Leszno – Jarocin, a także wiedzie droga wojewódzka nr 323 Leszno – Góra. Gminę przecina też linia kolejowa nr 14 relacji Łódź Kaliska – Tuplice ze stacją kolejową w Lasocicach, która obsługuje obecnie ruch towarowy. Ponadto rozpoczęły się prace przy budowie drogi ekspresowej S5 z węzłem Święciechowa, która przebiegać będzie przez wschodnią część gminy. W Lesznie - Strzyżewicach znajduje się lotnisko sportowe.

Według podziału fizyczno-geograficznego Jerzego Kondrackiego gmina położona jest w granicach makroregionu Nizina Południowopolska, w mezoregionie Wysoczyzna Leszczyńska. Rzeźba terenu została ukształtowana w czasie zlodowacenia bałtyckiego, jego fazy leszczyńskiej, a deniwelację pomiędzy głównymi formami morfologicznymi sięgają 40 m. Są to: na północy pagórki moreny czołowej z najwyższej położonym punktem na terenie gminy - 122,5 m n.p.m., wysoczyzna morenowa płaska obejmująca północną i środkową część gminy, równiny sandrowe obejmujące północno – zachodnią i południowo – wschodnią część gminy i najniższej położone w południowej części gminy terasy zalewowa i środkowa Doliny Rowu Polskiego na poziomie 80 - 85 m n.p.m. Sieć hydrograficzna gminy należy do systemu wodnego Odry, której prawobrzeżnym dopływem jest przepływający przez gminę Krzycki Rów. Południową granicą gminy przepływa Kopanica, stanowiąca odcinek Rowu Polskiego, który jest prawobrzeżnym dopływem Baryczy, zaś główne prawobrzeżne dopływy Rowu Polskiego na terenie gminy to Rów Święciechowski, Rów Strzyżewicki, Rów

Henrykowski i Dopływ z Lasocic. Wśród wód powierzchniowych wyróżnia się rynnowe Jezioro Krzyckie o pow. 80 ha, przez które przepływa wspomniany wcześniej Krzycki Rów. Północny kraniec jeziora położony jest w sąsiedniej gminie Włoszakowice. Na terenie gminy występują udokumentowane zasoby pospolitych surowców mineralnych. Złoża kruszywa naturalnego znajdują się w rejonie Długich Nowych, Długich Starych i Przybyszewa oraz w obejmującym swym zasięgiem częściowo teren gminy złożu Zaborowo. Tylko część z nich jest eksploatowana, niektóre okresowo.

Ślady osadnictwa pradziejowego na terenie gminy sięgają mezolitu. Wzrost osadnictwa nastąpił w okresie wczesnośredniowiecznym. Dokumenty źródłowe sięgają natomiast średniowiecza i taką metrykę posiada wiele miejscowości w gminie np. Krzycko Małe wzmiankowane jest w 1157 r., pierwsza wzmianka o Trzebinach pochodzi z 1158 r., zaś o Niechlodzie z 1181 r., Strzyżewice wymieniane są w 1294 r., a Długie Stare w 1322 r. Święciechowa zaś znana była już w XI w. jako osada targowa, położona na trakcie handlowym z Poznania do Głogowa. Tędy podążał w 1000 r. cesarz Otton III do grobu św. Wojciecha i na spotkanie z Bolesławem Chrobrym w Gnieźnie. Od 1181 r. do początku XVIII w. Święciechowa stanowiła własność benedyktynów z Lubinia, których staraniem miejscowość uzyskała w XIII w. status miasta na prawie niemieckim. W 1333 r. przeprowadzono zmiany w dotychczasowym układzie przestrzennym miasta, wytyczając w zachodniej części dawnego targowiska czworoboczny rynek z wyłotem dwóch ulic z każdego narożnika. W tym też roku po raz pierwszy wymieniany jest wójt i ustanowiono herb, którego wizerunek nadal obowiązuje. Święciechowa sukcesywnie się rozwijała, posiadała przywileje organizowania cotygodniowych targów i dwóch jarmarków w roku. Nie ominęły jej pożary, z których największe odnotowano w 1549 r. i w 1780 r., najazdy wojsk oraz epidemie dziesiątkujące mieszkańców. W 1 poł. XV w. wzniesiono tutaj nowy, murywany kościół, na pocz. XVII w. w Święciechowej powstała szkoła, istniał szpital, rozwijały się różne dziedziny rzemiosła; najwięcej odnotowano sukieników i młynarzy, w późniejszym okresie wzrosła ilość rzeźników, którzy dysponowali pastwiskami miejskimi. W wyniku II rozbioru Polski w 1793 r. Święciechowa znalazła się pod panowaniem pruskim. W listopadzie 1806 r. wkroczyły do Wielkopolski wojska napoleońskie i na krótki okres trwania Księstwa Warszawskiego Święciechowa miała polską administrację. Jednak po Kongresie Wiedeńskim w 1815 r. ponownie powróciła w granice Prus, wchodząc w skład Wielkiego Księstwa Poznańskiego. Po koniec XIX w. i na początku XX w.

niemieckie gospodarstwa zaczęły wykupywać Polacy. Przełom XIX/XX w. jest również czasem wzrostu gospodarczego i rozbudowy miasta, wznoszone budynki były murowane z cegły, a ulice otrzymały nową, wybrukowaną nawierzchnię. W czasie I wojny światowej zginęło 42 mieszkańców Świątęchowa, w tym 13 Polaków. Mieszkańcy gminy walczyli też w szeregach zwycięskiego Powstania Wielkopolskiego 1918/1919, jednak dopiero 19 stycznia 1920 r. na mocy Traktatu Wersalskiego omawiane tereny włączono do odrodzonego państwa polskiego. Okres międzywojenny to czas stagnacji, miasto przestaje się rozwijać. W 1934 r. Świątęchowa utraciła status miasta. W czasie okupacji hitlerowskiej Niemcy wywłaszczili z tych obszarów wszystkich Polaków – rolników. W styczniu 1945 r. tereny zajmowane przez gminę zostały wyzwolone przez wojska radzieckie i rozpoczął się nowy etap przemian społeczno-gospodarczych.

Wykształcony na przestrzeni wieków dorobek kultury materialnej, którego zasoby przetrwały w gminie do czasów obecnych, również dziedzictwo niematerialne – tradycja, obrzędy, muzyka ludowa, postaci i zdarzenia historyczne – są wyrazem troski władz samorządowych, aby poznać je kolejne pokolenia, dają również podstawę do kreowania nowych propozycji turystycznych, promocyjnych i generujących wzmacnianie lokalnych więzi społecznych.

2. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Nadrzędnym celem *Programu opieki nad zabytkami gminy Świątęchowa na lata 2017-2020* jest ukierunkowanie działań samorządu gminnego na poprawę stanu zachowania i utrzymania zasobów dziedzictwa kulturowego gminy. Szczegółowe cele wynikają z ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Cele te określone zostały następująco:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajoznawstwa kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,

- wyekspozowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajoznawstwa kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami – zadania i kompetencje organu gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

1. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r., poz. 446 ze zm.).

Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym m.in. sprawy kultury, a więc bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r., poz. 1446), która nakłada na gminę następujące obowiązki i uprawnienia:

- a) prawo utworzenia przez radę gminy (po uprzednim zasięgnięciu opinii konserwatora zabytków) parku kulturowego w celu ochrony krajoznawstwa kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajoznawczo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej (art.16),
- b) obowiązek uwzględniania w strategii rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 18 i 19),
- c) obowiązek uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 20),

- d) obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków (art. 22, ust. 4),
- e) przyjmowanie zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem oraz powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 32, ust. 1, pkt 3 i ust. 2),
- f) przyjmowanie zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 33, ust. 1 i 2),
- g) sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku, do którego gmina posiada tytuł prawny (art. 71, ust. 1 i 2)
- h) prawo udzielania przez organ stanowiący gminy, na zasadach określonych w podjętych uchwałach, dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (art. 81),
- i) obowiązek sporządzenia przez wójta gminy na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87, ust. 1),
- j) obowiązek sporządzenia i przedstawienia radzie gminy sprawozdania z realizacji programu (art. 87, ust. 5).

4. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zawarte zostały w szeregu dokumentach:

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zmianami)

Ustawa zasadnicza stanowi fundament systemu ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce. Zgodnie z art. 5, art. 6 ust. 1 Rzeczypospolita Polska strzeże dziedzictwa narodowego, zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju oraz stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będących źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju. Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego

pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa art. 86 ustawy.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r., poz. 1446 ze zmianami)

Ustawa stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w kraju, określa politykę zarządzania zabytkami, wyznacza główne zadania państwa i właścicieli obiektów zabytkowych. Szczegółowe zapisy określają przedmiot, zakres i formy ochrony i opieki nad zabytkami, zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, formy ochrony zabytków.

Ochrona zabytków (art. 4) polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu m.in.:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków, ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- udarmienie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi za granicę.

W art. 5 zdefiniowane zostało pojęcie opieki nad zabytkami, która sprawowana jest przez właściciela lub posiadacza zabytku. Polega ona w szczególności na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku,
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku wraz z jego otoczeniem w jak najlepszym stanie,

- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości,
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku,

- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ze względu na bardzo różnicowany charakter obiektów, które mogą być zabytkami, w art. 6 przedstawiono przykładowe wyliczenie z podziałem na zabytki nieruchome, ruchome i archeologiczne. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

- 1) zabytki nieruchome będące, w szczególności: krajobrazami kulturowymi, układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi, dziełami architektury i budownictwa, dziełami budownictwa obronnego, obiektami techniki,

a zwłaszcza kopalinami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi, omentarzami, parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni, miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności: dziełami sztuki plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje, numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami, wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego, materiałami bibliotecznymi, instrumentami muzycznymi, wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi, przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności: pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa, omentarzyskami, kurhanami, relikwiami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie mogą podlegać również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Ustawa wyróżnia (w art. 7) następujące formy ochrony:

- 1) wpis do rejestru zabytków,
- 2) uznanie za pomnik historii,
- 3) utworzenie parku kulturowego,
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r., poz. 446 ze zmianami)

Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym m.in. sprawy kultury, a więc bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad

zabytkami.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013 roku., poz. 1232 ze zmianami)

Ustawa określa, że przy sporządzaniu prognozy oddziaływania na środowisko należy dokonać analizy i oceny oddziaływania m.in. na obiekty zabytkowe. W przypadku odstąpienia od przeprowadzenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, ustawa nakłada obowiązek sprawdzenia, czy decyzja o odstąpieniu uwzględni obszary mające znaczenie dla dziedzictwa kulturowego.

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2016 r., poz. 778 ze zmianami)

Zapisy ustawy określają, iż podczas sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, decyzji o warunkach zabudowy oraz ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego należy uwzględnić obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Ustawa nakłada na samorządy obowiązek zawiadomienia konservatora zabytków o przystąpieniu do sporządzania studium i planów zagospodarowania przestrzennego, uwzględnienia wniosków konservatorskich oraz uzgodnienia dokumentów.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2015, poz. 1651 ze zmianami)

Zgodnie z art. 83 a, ust. 1 ustawy, zezwolenie na usunięcie drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości wydaje wójt, burmistrz albo prezydent miasta, a w przypadku gdy zezwolenie dotyczy usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków - wojewódzki konservator zabytków.

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2015 r., poz. 782 ze zmianami)

Ustawa określa (w art. 13), iż pozwolenia wojewódzkiego konservatora zabytków wymaga sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków, stanowiącej własność jednostki samorządu terytorialnego i Skarbu Państwa (za wyjątkiem nieruchomości będących we władaniu Agencji Nieruchomości Rolnych). Zgodnie z art. 29, jeżeli przedmiotem umowy o oddanie nieruchomości gruntowej w użytkowanie wieczyste jest nieruchomość wpisana do rejestru zabytków, przy

określanu sposobu korzystania z niej, można nałożyć na nabywcę obowiązek odbudowy lub remontu położonych na niej obiektów zabytkowych. Przy sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków, ustaloną cenę obniża się o 50 % (art. 68). Właściwy organ, może za zgodą odpowiednio wojewody, rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. Nr z 2016 r., poz. 290 ze zmianami)

Art. 5 ust. 1, pkt 7 oraz ust. 2.

Obiekt budowlany należy użytkować w sposób zgodny z jego przeznaczeniem i wymaganiami ochrony środowiska oraz utrzymywać w należytym stanie technicznym i estetycznym, nie dopuszczając do nadmiernego pogorszenia jego właściwości użytkowych i sprawności technicznej, w szczególności w zakresie związanym z wymaganiami ochrony obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską.

Art. 30 ust. 2.

Do zgłoszenia robót budowlanych należy dołączyć, w zależności od potrzeb, pozwolenia, uzgodnienia i opinie wymagane odrębnymi przepisami, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 30 ust. 7.

Właściwy organ może nałożyć, w drodze decyzji, obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować m.in. pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków.

Art. 39 ustawy określa, iż:

- prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia konserwatora zabytków,
- pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków,
- w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów nie wpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

5. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego
5.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

5.1.1. Narodowa strategia rozwoju kultury na lata 2004-2013 wraz z uzupełnieniem na lata 2004-2020 (przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 21.09.2004 r.)

Głównym celem strategicznym jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturowego regionów w Polsce poprzez m.in. zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywną ochronę zabytków. Wśród kierunków działań wymieniono kompleksową rewaloryzację obiektów zabytkowych, ich adaptację na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, społeczne, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości, promocję potencjału kulturowego regionów.

Instrumentem realizacji strategii jest Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego”. Wśród najważniejszych celów strategicznych państwa z sferze ochrony zabytków wymieniono:

- przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami,
- podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa,
- poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służb konserwatorskich,
- intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zachowania zabytków nieruchomych.

5.1.2. Strategia rozwoju kraju 2020 (przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 25.09.2012 r.)

Strategia rozwoju kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo, zakłada poprawę dostępu do wiedzy o dziedzictwie kulturowym, a w efekcie wzrost świadomości społecznej w związku z postulowanym upowszechnieniem wykorzystania technologii cyfrowych. Wprowadzeniu odpowiednich standardów świadczenia usług publicznych oraz zwiększeniu ich dostępności służyć będzie szersze i bardziej kompleksowe wykorzystanie technologii informatycznych i komunikacyjnych oraz rozwój niezbędnej do tego infrastruktury, w tym usług kulturalnych (digitalizacja zasobów kultury i dziedzictwa narodowego).

Działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego są również ważnym

czynnikami rozwoju i podnoszenia atrakcyjności miast, wpływają na budowanie silnej pozycji ośrodków miejskich.

5.1.3. Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020 (przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 26.03.2013 r.)

Głównym celem *Strategii rozwoju kapitału społecznego* jest wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju. Głównemu celowi przyporządkowano cztery cele szczegółowe, wśród których czwarty, „Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego”, priorytet 4.1. „Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej” odnieść można do ochrony dziedzictwa kulturowego. Wśród kierunków działań wymienienia się:

- tworzenie warunków wznacznania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym,
- ochronę dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu,
- digitalizację, cyfrową rekonstrukcję i udostępnianie dóbr kultury.

W *Strategii* podnosi się również kwestię aktywnego udziału społeczeństwa w ochronie zabytków i opiece nad nimi.

5.1.4. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2014-2017 przyjęty został Uchwałą Rady Ministrów Nr 125/2014 z dnia 24.06.2014 r.

W *Krajowym programie* dokonano diagnozy stanu ochrony zabytków w Polsce w trzech podstawowych płaszczyznach:

- organizacji i zadań organów ochrony zabytków w Polsce,
- stanu zachowania zabytków, w tym roli i znaczenia form ochrony zabytków oraz systemów informacji o zabytkach,
- komunikacji, porozumienia i współpracy w obszarze ochrony zabytków.

W przyjętym dokumencie określony został cel główny, jakim jest wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków. Celowi głównemu przyporządkowano cele szczegółowe i kierunki działania.

1. Wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce. Cel ten będzie realizowany poprzez:

- porządkowanie rejestru zabytków nieruchomych,
- przygotowanie ratyfikacji *Konwencji UNESCO ds. ochrony dziedzictwa*

podwodnego,

- wypracowanie jednolitych standardów działania konserwatorskiego w odniesieniu do wybranych typów i kategorii zabytków nieruchomych,
- wzmocnienie instrumentów ochrony krajobrazu kulturowego,
- opracowanie diagnozy prawnej ochrony zabytków ruchomych,
- opracowanie kompleksowego raportu o stanie zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków,
- realizacja badań w ramach AZP na obszarach szczególnie istotnych ze względu na zagrożenia dla dziedzictwa archeologicznego.

2. Wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków. Cel ten będzie realizowany poprzez:

- zwiększenie efektywności zarządzania i ochrony zabytków poprzez wdrażanie infrastruktury informacji przestrzennej o zabytkach,
- wypracowanie standardów pozwalających na lepszy przepływ informacji pomiędzy organami ochrony zabytków, a społecznościami żyjącymi w otoczeniu zabytków objętych ochroną,

- podniesienie jakości procesów decyzyjnych w organach ochrony zabytków,
- merytoryczne wsparcie samorządu terytorialnego w ochronie zabytków.

3. Tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji. Cel ten realizowany będzie poprzez:

- przygotowanie ratyfikacji *Konwencji ramowej Rady Europy w sprawie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa*, Faro 2005,
- budowanie świadomości społecznej dotyczącej funkcji dziedzictwa kulturowego jako podstawy kształtowania tożsamości narodowej i społeczności lokalnych,
- promocja zasobu dziedzictwa za pośrednictwem Internetu,
- zwiększenie i ułatwienie dostępu do zasobu dziedzictwa.

5.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa

5.2.1 Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego

Zaktualizowana „Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku. Wielkopolska 2020” jest dokumentem opracowanym przez Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego, a przyjęta przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego w dniu 17 grudnia 2012 r. Uchwałą Nr XXIX/559/12.

Strategia określa uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju województwa.

Ustalenia zawarte w cyt. dokumencie stanowią podstawę do sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa, przez co mają bezpośredni wpływ na zachowanie i poprawę jakości krajobrazu kulturowego. Zakłada konieczność wyznaczenia w planie zagospodarowania przestrzennego terenów o wyjątkowych walorach środowiska kulturowego, które należy wesprzeć pakietem pomocy ułatwiającej wykorzystanie tego czynnika. Wsparcie powinno objąć, z jednej strony rewitalizację obiektów, a z drugiej, przedsiębiorczość budowaną na wykorzystaniu tego sektora, szczególnie w turystyce.

Generalnym celem „Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego” jest poprawa jakości przestrzeni województwa, systemu edukacji, rynku pracy, gospodarki oraz sfery społecznej, skutkująca wzrostem poziomu życia mieszkańców. Cel ten będzie realizowany przy pomocy celów strategicznych i operacyjnych.

W ramach celu strategicznego „Zwiększenie spójności województwa” określony został cel operacyjny „Wsparcie terenów o wyjątkowych walorach środowiska kulturowego”. Środowisko kulturowe może być dla wybranych obszarów istotnym czynnikiem aktywizacji gospodarczej i budowania lokalnych przewag konkurencyjnych. Na wielu obszarach jest ono jedynym realnym czynnikiem wzrostu.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- kompleksowe programy rewitalizacji i aktywizacji gospodarczej wykorzystującej walory kulturowe,
- tworzenie parków kulturowych,
- promocja terenów o wybitnych walorach kulturowych,
- odnowa obiektów dziedzictwa kulturowego.

Cel strategiczny zakładający „Zwiększenie zasobów oraz wyrównywanie potencjałów społecznych województwa” ma być realizowany poprzez cel operacyjny „Ochrona i utrwalanie dziedzictwa kulturowego”

Jednym z fundamentów kapitału społecznego jest tożsamość regionalna, otwartość na inne kultury oraz tolerancja. Bez poczucia tożsamości i znajomości własnej kultury nie można budować więzi społecznych. Rozwój społeczny, w tym tożsamość kulturowa, jest ważnym czynnikiem kształtowania konkurencyjności regionu.

Wielkopolska może być regionem, który nie tylko wspiera wewnętrzny

rozwój kulturalny, ale również przyciąga jednostki kreatywne, działające w przestrzeni kultury poprzez stworzenie wizerunku regionu otwartego na mobilność idei oraz odmienne wzorce i wartości kulturowe.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- promocja kultury regionalnej,
- poprawa warunków dla utrwalania tożsamości oraz upowszechniania dorobku kultury lokalnej i regionalnej,
- ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego oraz historycznego regionu,
- wsparcie rozwoju kultury jako jednego z kreatywnych sektorów gospodarki regionu i rozwój przedsiębiorczości w tej dziedzinie,
- wzmocnienie pluralizmu kulturowego jako rozwojowej przeciwwagi dla dziedzictwa kulturowego regionu,
- stymulacja przepływu treści kulturowych (transfer międzykulturowy) oraz wewnętrznej innowacji w sferze kultury, jako niezbędnych czynników rozwoju kultury,
- zmniejszanie przestrzennych, społecznych i ekonomicznych dysproporcji w dostępie do kultury.

5.2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego sporządzony na okres perspektywny do roku 2020, uchwalony przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego Uchwałą Nr XLII/628/2001 z dnia 26 listopada 2001 roku, zmieniony Uchwałą Nr XLVI/690/10 z dnia 26 kwietnia 2010 r.

W rozdz. „Uwarunkowania rozwoju przestrzennego. Uwarunkowania wewnętrzne”, pkt 18 „Kultura i dziedzictwo narodowe” podkreślono wartość tożsamości regionalnej. Oparta na tradycji regionalnej i najważniejszych cechach wyróżniających region terytorialnie, historycznie, społecznie i kulturowo jest ważnym elementem dziedzictwa kulturowego.

Omówiono wielkość zachowanej substancji zabytkowej w regionie: stanowiska archeologiczne, zabytki architektury i budownictwa, pomniki historii, parki kulturowe, wymieniając najcenniejsze, charakterystyczne dla poszczególnych epok. Podkreślono konieczność powołania nowych parków kulturowych, które mogą stanowić podstawy do sporządzenia i wdrożenia

strategii promocji kultury województwa wielkopolskiego oraz mogą stać się czynnikiem dla rozwoju turystyki opartej o wartości krajoznawcze i kultury. Jednym z najważniejszych elementów generujących rozwój turystyki są szlaki kulturowe. Bogata przeszłość historyczna i kulturowa Wielkopolski stwarza wiele możliwości do przeprowadzenia szlaków kulturowych, a tym samym promocji Wielkopolski w skali lokalnej, krajowej czy międzynarodowej.

W rozdz. 31. „Ochrona i wykorzystanie dziedzictwa kulturowego” wymieniono najważniejsze nurty działania, mające na celu osiągnięcie optymalnego stanu środowiska kulturowego:

- ochrona istniejących zasobów materialnych i duchowych,
 - kreowanie nowych jakości w obrębie poszczególnych dziedzin składających się na kulturę, a zwłaszcza kreowanie nowej przestrzeni,
 - kształtowanie świadomości – upowszechnianie wiedzy o środowisku kulturowym Wielkopolski wśród mieszkańców regionu, kraju i za granicą.
- W planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego szczególne znaczenie ma ochrona obszarowa, a więc ochrona całych układów przestrzennych miast i wsi, ochrona krajobrazów kulturowych w parkach kulturowych i w strefach kulturotwórczych, szlaków kulturowych oraz pojedynczych obiektów.

Najważniejsze działania w ramach ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego w ramach planowania przestrzennego to:

- zwiększenie nakładów na ochronę dziedzictwa kulturowego, zarówno w budżecie państwa, jak i budżetach samorządowych,
- wpisanie do rejestru zabytków wszystkich zachowanych zaleceń i układów urbanistycznych,
- poszerzenie ewidencji zasobów dziedzictwa kulturowego województwa wielkopolskiego. Konieczne jest umożliwienie publicznego dostępu do ewidencji w formie elektronicznej,
- dalsze prowadzenie archeologicznych badań osadniczych,
- wzbogacanie dokumentacji dotyczącej obiektów dziedzictwa kulturowego, w szczególności: opisów, szkiców, map i opracowań obiektów oraz digitalizacji danych i ich udostępnianie w formie elektronicznej,
- promocja szlaków kulturowych, parków kulturowych, pomników historii, a także obiektów wpisanych na listy dziedzictwa europejskiego,
- podnoszenie wizerunku województwa jako produktu turystycznego, poprzez prawidłową informację turystyczną w celu dotarcia do

określonych atrakcji turystycznych.

W rozdz. 31.1.1. „Ochrona układów urbanistycznych i ruralistycznych” wymieniono elementy, które jej podlegają: rozplanowanie ulic, rynków i placów miejskich, parametry kwartałów, pasma zieleni, dominanty przestrzenne, panoramy, osie widokowe oraz wszelkie formy specyficznej zabudowy miejskiej. Ochrona układów przestrzennych, urbanistycznych i ruralistycznych powinna być rozpatrywana wraz z nawiązaniami kulturowymi, w których obecna jest cała sekwencja dziejów. Jest to działanie niezbędne dla zachowania ciągłości historycznej tworzenia się sieci osadniczej.

Sprzymierzaniem systemowych działań wspierających może się stać aspekt ekonomiczny w postaci korzyści gospodarczych uzyskiwanych z turystyki na terenach o atrakcyjnych i zadbanych środowiskach – pojedynczych wybitnych obiektach z historycznym tłem kulturowym, nadającym całości oczekiwany klimat.

Podobny system powinien objąć również układy ruralistyczne. Ochrona kompleksowa architektury wiejskiej jest możliwa do zrealizowania na terenach, których głównym motorem rozwoju stanie się turystyka. Właściwą formą ochrony jest adaptowanie zabytkowych obiektów architektury wiejskiej na obiekty rekreacji indywidualnej. Najważniejsze obiekty, dla których nie da się zapewnić ochrony w istniejących zespołach zabudowy, powinny się znaleźć w skansenach. Z uwagi na brak możliwości przetwarzania wszystkich zabytków architektury wiejskiej, niezbędne jest systematyczne dokumentowanie obiektów o wartościach historycznych i estetycznych.

W rozdz. „Kierunki zagospodarowania przestrzennego. Polityka przestrzenna”, pkt 29 „Polityka poprawy efektywności struktur przestrzennych” przedstawiono zbiór najważniejszych zasad, mających na celu uzyskiwanie optymalnych efektów w zagospodarowaniu przestrzeni. Ład przestrzenny to takie zagospodarowanie przestrzeni, które tworzy harmonijną całość oraz uwzględnia w uporządkowanych relacjach wszelkie uwarunkowania i wymagania funkcjonalne, społeczno-gospodarcze, środowiskowe, kulturowe oraz kompozycyjno-estetyczne.

Ład przestrzenny można uzyskać m. in. przez:

- przestrzeganie wytycznych konserwatorskich w zakresie poszczególnych obiektów objętych ochroną, jak również zasad zagospodarowania zabytkowych układów urbanistycznych,
- kontynuowanie architektury wiejskiej przy założeniu, że tradycyjny nurt architektury lokalnej regionu nie powinien mieć prawa wyłączności, ale

powinien stanowić ważny wyróżnik dla zachowania regionalnej specyfiki. Na terenach szczególnie cennych krajobrazowo należy unikać realizacji projektów odległych stylistycznie, pochodzących z kulturowo odmiennych regionów,

- ochronę krajobrazu, szczególnie w rejonach o najwyższych walorach przyrodniczych i kulturowych.

Dla kształtowania przestrzeni miejskich przyjęto m.in. następujące zasady:

- ochrona dziedzictwa kulturowego, tożsamości i tradycyjnych elementów środowiska miejskiego, takich jak: zabytkowe dzielnice, budynki, dominanty przestrzenne, panoramy, tereny zielone i tereny otwarte; respektowanie zaleceń wynikających z przepisów ochronnych i poszerzanie ochrony prawnej,
- wykorzystywanie atutów wynikających z ukształtowania terenu, osi widokowych, dominant przestrzennych, panoram,
- podnoszenie wymogów architektonicznych, szczególnie w stosunku do obiektów realizowanych na obszarach śródmieść oraz w pobliżu terenów o najwyższych walorach kulturowych i przyrodniczych,
- podejmowanie opracowań planistycznych dotyczących rewitalizacji przestrzeni miejskich.

Dla kształtowania obszarów wiejskich przyjęto m. in. następujące zasady:

- ochrona charakterystycznych układów ruralistycznych oraz zespołów sakralnych, pałacowo-parkowych, folwarków, ochrona zabytkowych budynków mieszkalnych, gospodarczych, wiatraków, remiz, szkół, kuźni, młynów, gorzeń i innych elementów specyficznych dla architektury wiejskiej np. kapliczek i krzyży,
- poszanowanie kształtowanej tradycyjnie różnorodności form osadnictwa wiejskiego w poszczególnych rejonach,
- tworzyć wykorzystywanie wzorców architektury lokalnej przy formułowaniu warunków dla projektowanej zabudowy, odwoływanie się do architektury regionalnej Wielkopolski, preferowanie rodzimych materiałów budowlanych oraz tradycyjnych elementów małej architektury.

W rozdz. 31.3. „Promowanie świadomości regionalnej Wielkopolski” uznano, że do zaistnienia Wielkopolski jako regionu atrakcyjnego kulturowo, niezbędne jest intensywne promowanie wiedzy o środowisku kulturowym regionu. Działania na rzecz promowania świadomości regionalnej Wielkopolski mają na celu pobudzenie aktywności lokalnych środowisk, przywrócenie etosu

wielkopolskiego oraz pielęgnowanie regionalizmu, tzw. „małych ojczyzn”, m.in. poprzez:

- promowanie gwar, obyczajów, potraw, strojów, lansowanie folklorystycznych zespołów tanecznych,
- kształtowanie otwartości wobec innych mniejszości i kultur, prezentowanie ich dorobku kulturowego,
- organizowanie jarmarków, pokazów tradycyjnego rzemiosła, konkursów związanych z tematyką regionalną.

5.2.3. Program opieki nad zabytkami województwa wielkopolskiego

Program opieki nad zabytkami województwa wielkopolskiego na lata 2013-2016 przyjęty został Uchwałą Nr XXXVIII/763/13 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 28 października 2013 r.

Myślą przewodnią opracowania *Programu* było uznanie potrzeby zachowania zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego jako ważnego czynnika wpływającego na kształtowanie się tożsamości regionalnej i promocji turystycznej. Program określił stan, do którego należy dążyć w zakresie opieki nad zabytkami, wskazuje konieczne do wykonania zadania i sugeruje sposoby ich realizacji poprzez określenie podstawowych założeń organizacyjnych, finansowych, edukacyjnych i promocyjnych.

6. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

6.1. Zabytki nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy wpisane do rejestru zabytków

DŁUGIE STARE

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. MARCINA:

a. kościół, mur., XV w., rozbud. 1769 r., dobud. wieży 1809 r.,

Rejestr zabytków nr AK-I-11 a z dnia 12.12.1932 r.

b. brama, mur., poł. XVIII w.,

Rejestr zabytków nr 318/A z dnia 21.10.1968 r.

c. plebania, mur., 1848 r.,

Rejestr zabytków nr 1048/A z dnia 25.03.1970 r.

d. cmentarz przykościelny, 1 poł. XVIII w., k. XIX w.

Rejestr zabytków nr 1219/A z dnia 6.08.1991 r.

Zespół kościoła wpisany do księgi A rejestru zabytków Województwa

Wielkopolskiego pod numerem rejestru 508/1-4/Wlkp/A z dnia 7 maja 2007 r.

ZESPÓŁ PAŁACOWO-FOLWARCZNY:

a. pałac, ob. szkoła, ul. Leszczyńska nr 1, mur., 2 poł. XIX w.,

Rejestr zabytków nr 1209/A z dnia 20.06.1991 r.

b. park, 2 poł. XIX w.,

Rejestr zabytków nr 1209/A z dnia 20.06.1991 r.

Zespół pałacowo-parkowy wpisany do księgi A rejestru zabytków Województwa Wielkopolskiego pod numerem rejestru 510/Wlkp/A z dnia 7 maja 2007 r.
folwark I, ul. Leszczyńska/Wiosenna:

c. obora, mur., pocz. XX w.,

Rejestr zabytków nr 1403/A z dnia 13.04.1993 r.

d. spichlerz, mur., 1903 r.,

Rejestr zabytków nr 1401/A z dnia 13.04.1993 r.

folwark II, Wiosenna:

e. obora (owczarnia), mur., 1896 r.

Rejestr zabytków nr 1402/A z dnia 13.04.1993 r.

Budynki folwarczne wpisane do księgi A rejestru zabytków Województwa

Wielkopolskiego pod numerem rejestru 509/1-3/Wlkp/A z dnia 7 maja 2007 r.

GOŁANICE

UKŁAD ARCHITEKTONICZNO – PRZESTRZENNY MIEJSOWOŚCI ORAZ

KRAJOBRAZ KULTUROWY WOKÓŁ JEZIORA KRZYCKIEGO

Rejestr zabytków nr 1214/A z dnia 13.07.1991 r.

KOŚCIÓŁ PAR. P.W. ŚŚ. PIOTRA I PAWŁA, 1782 r.

Rejestr zabytków nr 45 z dnia 12.12.1932 r.

ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY:

a. dwór, mur., pocz. XIX w., dobud. pd. skrzydła boczne pocz. XX w.,

Rejestr zabytków nr 323 z dnia 21.10.1968 r.

b. park, 1 poł. XIX w.,

Rejestr zabytków nr 1012/A z dnia 22.04.1987 r.

c. czworak, ob. dom nr 4, mur., 1 poł. XIX w.

Rejestr zabytków nr 323 z dnia 21.10.1968 r.

HENRYKOWO

KOMORA CELNA, ob. dom nr 8, mur., l. 20 XX w.

Rejestr zabytków nr 1017/A z dnia 23.06.1987 r.

KRZYCKO MAŁE

UKŁAD ARCHITEKTONICZNO – PRZESTRZENNY ORAZ KRAJOBRAZ

KULTUROWY WOKÓŁ JEZIORA KRZYCKIEGO

Rejestr zabytków nr 1213/A z dnia 13.07.1991 r.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. NMP ŚNIEŻNEJ:

a. kościół, mur., 1892 r.,

Rejestr zabytków nr 1221/A z dnia 6.08.1991 r.

b. ogrodzenie z figurami świętych, mur., XVIII w. i ok. poł. XIX w.,

Rejestr zabytków nr 1221/A z dnia 6.08.1991 r.

c. cmentarz przykościelny, 1 poł. XVIII w.

Rejestr zabytków nr 1221/A z dnia 6.08.1991 r.

ZESPÓŁ DWORSKO-PARKOWY:

a. dwór, mur., 1855 r. rozbud. pocz. XX w.,

Rejestr zabytków nr 1678/A z dnia 3.04.1975 r.

b. park, ok. poł. XIX w.

Rejestr zabytków nr 1554/A z dnia 11.08.1995 r.

NIECHŁÓD

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. WSZYSTKICH ŚWIĘTYCH:

a. kościół, drew., XVIII w.

Rejestr zabytków nr 1171/A z dnia 17.07.1970 r.

kościół wpisany do księgi A rejestru zabytków Województwa Wielkopolskiego pod numerem rejestru 821/Wlkp/A z dnia 27 października 2010 r.

b. cmentarz przykościelny z ogrodzeniem i kaplicą grobową rodziny Junosza-Bojanowskich, XVIII-XX w.

Rejestr zabytków nr 821/Wlkp/A z dnia 27.10.2010 r.

ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY:

a. dwór, mur., 1906–1908 r.,

Rejestr zabytków nr 1013/A z dnia 15.04.1987 r.

b. park, 2 poł. XIX w.,

Rejestr zabytków nr 1013/A z dnia 15.04.1987 r.

c. zabudowania folwarczne, XIX/XX w.

Rejestr zabytków nr 1013/A z dnia 15.04.1987 r.

Zespół dworsko-folwarczny wpisany do księgi A rejestru zabytków Województwa Wielkopolskiego pod numerem rejestru 513/Wlkp/A z dnia 11 maja 2007 r.

PRZYBYSZEWO

ZESPÓŁ DWORSKI:

a. dwór, mur., 4 ćw. XIX w.,

Rejestr zabytków nr 1026/A z dnia 10.02.1987 r.

b. park, XIX/XX w.

Rejestr zabytków nr 1026/A z dnia 10.02.1987 r.

Zespół dworsko-parkowy wpisany do księgi A rejestru zabytków Województwa Wielkopolskiego pod numerem rejestru 291/Wlkp/A z dnia 29 marca 2006 r.

ŚWIĘCIECHOWA

ZESPÓŁ BUDOWLANY I ZAŁOŻENIE URBANISTYCZNE, 1333–1936 r.

Rejestr zabytków nr 1210/A z dnia 16.07.1991 r.

KOŚCIÓŁ PAR. P.W. ŚW. JAKUBA AP., mur., 1 poł. XV w., przebudowany 1730–1750 r., zniszczony pożarem 1780 r., odbud. 1781–1798 r.

Rejestr zabytków nr 54 z dnia 12.12.1932 r.

ZESPÓŁ DWORSKO-PARKOWY, ul. Lasocińska 9:

a. dwór, mur., 2 poł. XIX w., rozbud. pocz. XX w.,

Rejestr zabytków nr 989/A z dnia 18.11.1985 r.

b. park krajobrazowy, 2 poł. XIX w.

Rejestr zabytków nr 989/A z dnia 18.11.1985 r.

WIATRAK KOŻŁAK, drew., 1878 r.

Rejestr zabytków nr 1104/A z dnia 28.03.1988 r.

Wpisany do księgi A rejestru zabytków Województwa Wielkopolskiego pod numerem rejestru 400/Wlkp/A z dnia 10 sierpnia 2006 r.

TRZEBINY

ZESPÓŁ PAŁACOWO-FOLWARCZNY

a. pałac, mur., ok. 1680 r., przebud. 1870 r.,

Rejestr zabytków nr 556/A z dnia 2.05.1956 r.

b. park, XVIII-XIX w.,

Rejestr zabytków nr 556/A z dnia 2.05.1956 r.

c. obora, mur., 2 poł. XIX w.,

Rejestr zabytków nr 1405/A z dnia 15.04.1993 r.

d. obora z wozownią, mur., 1900 r.,

Rejestr zabytków nr 1405/A z dnia 15.04.1993 r.

e. stajnia ze spichlerzem, mur., ok. 1860–1870 r.,

Rejestr zabytków nr 1405/A z dnia 15.04.1993 r.

f. gorzelnia, mur., 1906 r.

Rejestr zabytków nr 1405/A z dnia 15.04.1993 r.

UKŁAD PRZESTRZENNY ZAŁOŻENIA PAŁACOWO-PARKOWEGO WRAZ

Z ZABYTKOWYMI ALEJAMI I KOMPLEKSEM STAWÓW, 2 poł. XVII w. - pocz. XX w.

Rejestr zabytków nr 1643/A z dnia 14.10.1997 r.

6.2. Wykaz zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków

DŁUGIE NOWE

KAPLICZKA, mur., 2 poł. XIX w.

CMENTARZ EWANGELICKI, ok. poł. XIX w.

DOM NR 24 mur., 1918 r.

DŁUGIE STARE

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. MARCINA, ul. Włosenna:

a. kościół, mur., XV w., rozbud. 1769 r., dobud. wieży 1809 r.,

b. kapliczka z figurą św. Jana Nepomucena, kam., 1742 r.,

b. brama, mur., poł. XVIII w.,

c. ogrodzenie, mur., XVIII w.

d. plebania nr 2, mur., 1848 r.,

e. cmentarz przykościelny, 1 poł. XVIII w.

KAPLICZKA DOMKOWA, ul. Jesienna, mur., 2 poł. XIX w.

KAPLICZKA, ul. Nowa, mur., XIX/XX w.

SZKOŁA, ob. przedszkole, ul. Wschowska 2, mur., pocz. XX w.

ZAJAZD, ob. dom, ul. Włosenna 12/14, mur., 1824 r., rozbud. 4 ćw. XIX w.

ZESPÓŁ PAŁACOWO-FOLWARCZNY:

a. pałac, ob. szkoła, ul. Leszczyńska nr 1, mur., 2 poł. XIX w.,

b. oficyna ze stajnią, ul. Leszczyńska nr 1a, mur., k. XIX w.,

c. park, 2 poł. XIX w.,

d. ogrodzenie, mur., pocz. XX w.

folwark I, ul. Leszczyńska/Włosenna:

d. obora, mur., pocz. XX w.,

e. spichlerz, mur., 1903 r.,

f. gorzelnia, mur., pocz. XX w.,

g. magazyn, warsztaty, mur., pocz. XX w.,

h. ogrodzenie, mur., pocz. XX w.,

folwark II, ul. Włosenna:

h. obora (owczarnia), mur., 1896 r.,

i. czworak, ob. dom, ul. Włosenna 31/33, mur., ok. 1900 r.

j. sześciorak, ob. dom, ul. Włosenna 30/40, mur., 1902,

k. czworak, ob. dom nr 39, 41, 43, 45, mur., ok. 1900 r.,

l. czworak, ob. dom, ul. Nowa nr 1, 3, 5, 7, mur., XIX/XX w.

ul. Jesienna

BUDYNEK GOSPODARCZY W ZAGRODZIE NR 11, szach.-mur., pocz. XX w.

DOM NR 13, mur., pocz. XX w.

DOM NR 16, mur., pocz. XX w.

DOM NR 19, mur., ok. poł. XIX.

ul. Nowa

DOM NR 6, mur., 1 ćw. XX w.

ul. Wosenna

DOM NR 6/8, mur., pocz. XX w.

ZAGRODA NR 21:

a. dom, mur., pocz. XX w.,

b. budynek gospodarczy, mur., pocz. XX w.

DOM NR 52, mur., pocz. XX w.

GOŁANICE

UKŁAD ARCHITEKTONICZNO – PRZESTRZENNY MIEJSCOWOŚCI ORAZ

KRAJOBRAZ KULTUROWY WOKÓŁ JEZIORA KRZYCKIEGO, XV-XIX w.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚŚ. PIOTRA I PAWŁA:

a. kościół, mur., 1782 r.,

c. ogrodzenie z bramą, mur., k. XVIII i ok. poł. XIX w.,

d. cmentarz przykościelny, 2 poł. XVIII w.,

e. plebania, ul. Parkowa 19, mur., 1912 r.,

f. budynek gospodarczy, mur., pocz. XX w.

ZESPÓŁ CMENTARZA KATOLICKIEGO:

a. cmentarz, poł. XIX w.,

b. kaplica grobowa Bojanowskich i Skórzewskich, mur., XIX/XX w.

ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY, ul. Parkowa:

a. dwór, mur., pocz. XIX, dobud. skrzydła bocznego pocz. XX w.,

b. park, 1 poł. XIX w.,

c. czworak, ob. dom nr 4, mur., 1 poł. XIX w.,

d. obora, mur., pocz. XX w.

ul. Leśna

BUDYNEK INWENTARSKI W ZAGRODZIE NR 10, mur., pocz. XX w.

ul. Stawowa

STODOŁA W ZAGRODZIE NR 1, szach.-mur., pocz. XX w.

BUDYNEK INWENTARSKI W ZAGRODZIE NR 4, mur., pocz. XX w.

HENRYKOWO

KOMORA CELNA, ob. dom 8 mur., I. 20 XX w.

ZESPÓŁ FOLWARCZNY, wł. AWRSP:

a. rządówka, ob. dom nr 1, mur., ok. 1900 r.,

b. spichlerz z oborą, mur., 1906 r.,

c. ogrodzenie, mur., pocz. XX w.,

d. ośmiorak, ob. dom nr 3, mur., 1905 r.

KRZYCKO MAŁE

UKŁAD ARCHITEKTONICZNO – PRZESTRZENNY ORAZ KRAJOBRAZ

KULTUROWY WOKÓŁ JEZIORA KRZYCKIEGO, XII-XIX w.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. NMP ŚNIEŻNEJ ul. Główna:

a. kościół, mur., 1892 r.,

b. ogrodzenie z figurami świętych, mur.(kam.), XVIII w. i ok. poł. XIX w.,

c. cmentarz przykościelny, 1 poł. XVIII w.,

d. ogrodzenie z bramą, XIX/XX w.

e. plebania nr 88, mur., 1857 r., 4 ćw. XIX w.,

f. budynek gospodarczy, mur., 1898 r.

ZESPÓŁ CMENTARZA KATOLICKIEGO:

a. cmentarz, poł. XIX w.,

b. dzwonnica, mur., 1867 r.

ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY, ul. Główna:

a. dwór, mur., 1855 r., rozbud. pocz. XX w.,

b. park, ok. poł. XIX w.,

c. oficyna, ob. dom nr 26 e, mur., 1860 r.,

d. obora, mur., 1880 r.,

e. stodoła, drew.- mur., 1895 r.,

f. obora, mur., k. XIX w.,

g. brama, mur., k. XIX w.,

h. sześciorak, ob. dom nr 76, 78, 80, mur., 1880 r.

KUźNIA W ZAGRODZIE NR 98, mur., XIX/XX w.

DOM NR 106, mur., pocz. XX w.

LASOCICE

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. NIEPOKALANEGO POCZĘCIA NMP,

ul. Kościelna:

a. kościół, mur., 1930 r.,

b. plebania nr 44, mur., pocz. XX w.

<p>CMENTARZ KATOLICKI, ul. Słoneczna, pocz. XX w.</p> <p>CMENTARZ EWANGELICKI, ul. Okrężna, ok. poł. XIX w.</p> <p>SZKOŁA, ul. Szkolna 13, mur., pocz. XX w.</p> <p>DWORZEC KOLEJOWY, ul. Kolejowa, mur., 2 poł. XIX w.</p> <p><i>ul. Kościelna</i></p> <p>BUDYNEK GOSPODARCZY w zagrodzie nr 38, szach., pocz. XX w.</p> <p><i>ul. Słoneczna</i></p> <p>DOM NR 1, mur., pocz. XX w.</p> <p>DOM Z CZĘŚCIĄ GOSPODARCZĄ NR 17, mur., pocz. XX w.</p> <p>DOM NR 42, mur., pocz. XX w.</p> <p>DOM NR 43, mur., pocz. XX w.</p> <p>DOM NR 46, pocz. XX w.</p> <p>DOM NR 49, mur., 1916 r.</p> <p><i>ul. Święciechowska</i></p> <p>STODOŁA W ZAGRODZIE NR 30, mur., l. 30 XX w.</p> <p>BUDYNEK GOSPODARCZY W ZAGRODZIE NR 31, mur., 1913 r.</p> <p>BUDYNEK GOSPODARCZY W ZAGRODZIE NR 38, szach., pocz. XX w.</p> <p>DOM NR 50, mur., pocz. XX w.</p> <p>NIECHŁÓD</p> <p>ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. WSZYSTKICH ŚWIĘTYCH:</p> <p>a. kościół, drewn., XVIII w.,</p> <p>b. cmentarz przykościelny, XVIII w.,</p> <p>c. kaplica grobowa rodziny Junosza-Bojanowskich, mur. (kam.), l. 20 XX w.,</p> <p>d. ogrodzenie, mur., 2 poł. XIX,</p> <p>e. plebania, ob. dom nr 27, mur., pocz. XX w.</p> <p>KAPLICZKA, mur., 1897 r.</p> <p>KAPLICZKA, mur., 1946 r.</p> <p>ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY:</p> <p>a. dwór, mur., 1907–1908 r.,</p> <p>b. park, XIX/XX w.,</p> <p>c. ogrodzenie z bramą, mur., pocz. XX w.,</p> <p>d. gorzelnia, mur., 1910–1913 r.,</p> <p>e. obora, mur., pocz. XX w.,</p> <p>f. budynek gospodarczy, mur., pocz. XX w.,</p> <p>g. sześciórak, ob. dom nr 21 c, mur., XIX/XX w.,</p> <p>h. sześciórak, ob. dom nr 46 a, mur., k. XIX w.</p>	<p>OGRODY</p> <p>CZWORAK, folwarczny, mur., k. XIX w.</p> <p>DOM NR 4, mur., pocz. XX w.</p> <p>ZAGRODA NR 10:</p> <p>a. budynek gospodarczy, mur., pocz. XX w.,</p> <p>b. budynek inwentarski, mur., pocz. XX w.</p> <p>PIOTROWICE</p> <p>ZESPÓŁ FOLWARCZNY:</p> <p>a. chlewnia, mur., k. XIX w.,</p> <p>b. spichlerz, mur., k. XIX w.,</p> <p>c. obora, mur., k. XIX w.,</p> <p>d. sześciórak, ob. dom nr 5, mur., k. XIX w.</p> <p>ZAGRODA NR 3:</p> <p>a. dom, mur., pocz. XX w.,</p> <p>b. budynek gospodarczy, mur., pocz. XX w.</p> <p>STODOŁA W ZAGRODZIE NR 29, szach., pocz. XX w.</p> <p>ZAGRODA NR 34:</p> <p>a. dom, mur., pocz. XX w.,</p> <p>b. budynek inwentarski, mur., pocz. XX w.</p> <p>PRZYBYSZEWO</p> <p>KAPLICZKA z figurą MB z Dzieciątkiem, ul. Wiejska, mur., pocz. XX.</p> <p>KAPLICZKA z figurą św. Jana Nepomucena, ul. Wiejska, mur., XIX/XX w.</p> <p>ZESPÓŁ DWORSKI, ul. Wiejska:</p> <p>a. dwór, ob. hotel, mur., 4 ćw. XIX w.,</p> <p>b. park, XIX/XX w.,</p> <p>c. brama, mur., k. XIX w.,</p> <p>d. dwanaściorak, ob. dom nr 18, mur., k. XIX w.</p> <p><i>ul. Wiejska</i></p> <p>BUDYNEK GOSPODARCZY w zagrodzie nr 5, mur., pocz. XX w.</p> <p>DOM Z CZĘŚCIĄ GOSPODARCZĄ NR 8, mur., pocz. XX w.</p> <p>BUDYNEK GOSPODARCZY w zagrodzie nr 33, mur., pocz. XX w.</p> <p>STRZYŻEWICE</p> <p>KAPLICZKA, mur., XIX/XX w.</p> <p>CMENTARZ KATOLICKI, 1 poł. XIX w.</p> <p>CMENTARZ EWANGELICKI, 2 poł. XVIII w.</p>
--	--

ŚWIECIECHOWA

ZESPÓŁ BUDOWLANY I ZAŁOŻENIE URBANISTYCZNE, 1333–1936 r.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. JAKUBA AP, ul. Kościelna:

a. kościół, mur., 1 poł. XV w., przebud. 1730–1750 r., zniszczony pożarem 1780, odbud. 1781–1798 r.,

b. kapliczka z figurą MB, mur., k. XIX w.,

c. kapliczka z figurą MB z Dzieciątkiem, mur. (kam.), XVIII w.,

d. kościelnica, mur., 2 poł. XIX w.,

e. brama, mur., k. XVIII w.,

f. ogrodzenie, mur., ok. poł. XIX w.,

g. plebania nr 7, mur., 3 ćw. XIX,

h. cmentarz przykościelny, XV w.

KAPLICZKA, ul. Krzycka nr 23, mur., 1 ćw. XX w.

KAPLICZKA, Rynek, mur., 2 poł. XIX w.

KAPLICZKA Z RZEZBĄ ŚW. WAWRZYŃCA, ul. Wschowska, XVII w.

ZESPÓŁ CMENTARZA KATOLICKIEGO, ul. Wschowska:

a. cmentarz, k. XIX w.,

b. ogrodzenie z bramą, mur., XIX w.

SZKOŁA, ob. przedszkole, ul. Kościelna, mur., k. XIX w.

REMIZA STRAŻACKA, ul. Szkolna, mur.-drew., l. 30 XX w.

ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY, ul. Lasocka 9:

a. dwór, mur., 2 poł. XIX w., rozbud. pocz. XX w.,

b. park, 2 poł. XIX,

c. obora, mur., k. XIX w.,

d. ogrodzenie, mur., k. XIX w.

ul. Boczna

DOM NR 4, mur., 2 poł. XIX w.

DOM NR 6, mur., 4 ćw. XIX w.

ul. Kościelna

DOM NR 3, mur., k. XIX w.

ul. Krzycka

DOM NR 1, mur., 4 ćw. XIX w.

DOM NR 7, mur., 2 poł. XIX w.

DOM NR 9, mur., 4 ćw. XIX w.

DOM NR 10, mur., pocz. XX w.

ZAGRODA NR 15:

a. dom, mur., 1 ćw. XX w.,

b. stodoła, mur., pocz. XX w.

DOM NR 19, mur., XIX/XX w.

BUDYNEK GOSPODARCZY W ZAGRODZIE NR 20, mur., k. XIX w.

DOM NR 22, mur., pocz. XX w.

ul. Leszczyńska

BUDYNEK GOSPODARCZY W ZAGRODZIE NR 2, mur. XIX/XX w.

ZAGRODA NR 14:

a. dom, mur., k. XIX w.,

b. stodoła, mur., k. XIX w.

DOM NR 17, mur., 2 poł. XIX w.

ul. Lipowa

ZAGRODA NR 10:

a. dom, mur., pocz. XX w.,

b. budynek gospodarczy, mur., pocz. XX w.

ul. Ludowego Wojska Polskiego

STODOŁA, mur., k. XIX w.

STODOŁA, szach.-mur., k. XIX w.

ul. Św. Marka

DOM NR 1, mur., k. XIX w.

DOM NR 2, mur., 1 ćw. XX w.

DOM NR 4, mur., pocz. XX w.

ZAGRODA NR 3:

a. dom, mur., 1917 r.,

b. kuźnia, mur.-glin., XIX w.

ul. Paderewskiego

DOM NR 6, mur., k. XIX w.

DOM NR 10, mur., 1 ćw. XX w.

STODOŁA, mur., XIX/XX w.

Rynek

DOM NR 1, mur., ok. poł. XIX w.

DOM NR 2, mur., 4 ćw. XIX w.

DOM NR 3, mur., k. XIX w.

DOM NR 4, mur., 4 ćw. XIX w.

DOM NR 6, mur., pocz. XX w.

DOM NR 7, mur., 4 ćw. XIX w.

DOM NR 8, mur., 4 ćw. XIX w.
DOM NR 9, mur., ok. poł. XIX w.
DOM NR 10, mur., ok. poł. XIX w.
DOM NR 12, mur., XIX/XX w.
DOM NR 14, mur., ok. poł. XIX w.
DOM NR 16, mur., 2 poł. XIX w.
DOM NR 17, mur., ok. poł. XIX w.
DOM NR 18, mur., ok. poł. XIX w.
ul. Strzelecka
ZAGRODA NR 1:
a. dom, mur., 2 poł. XIX w.,
b. budynek gospodarczy, mur., pocz. XX w.
ul. Szkolna
DOM NR 1, mur., 4 ćw. XIX w.
DOM NR 4, mur., k. XIX w.
DOM NR 5, mur., k. XIX w.
DOM NR 7, mur., k. XIX w.
DOM NR 10, mur., k. XIX w.
ul. Śmigielska
WIATRĄK KOŻŁAK, drew., 1878 r.
ul. Ułańska
DOM NR 1, mur. XIX/XX w.
DOM NR 2, mur., k. XIX w.
DOM NR 3, mur., k. XIX w.
DOM NR 4, mur., 1 ćw. XX w.
DOM NR 6, mur., k. XIX w.
DOM NR 7, mur., 1 ćw. XX w.
DOM NR 8, mur., k. XIX w.
DOM NR 9, mur., 1 ćw. XX w.
DOM NR 10, mur., k. XIX w.
DOM NR 12, mur., k. XIX w.
DOM NR 15, mur., XIX/XX w.
DOM NR 17, mur., XIX/XX w.
DOM NR 18, mur., k. XIX w.
DOM NR 19, mur., pocz. XX w.
DOM NR 22, mur., k. XIX w.

DOM NR 23, mur., XIX/XX w.
DOM NR 24, mur., k. XIX w.
DOM NR 26, mur., XIX/XX w.
DOM NR 30, mur., XIX/XX w.
ul. Wolności
DOM NR 3, mur., 2 poł. XIX w.
DOM NR 5, mur., 4 ćw. XIX w.
DOM NR 13, mur., 4 ćw. XIX w.
DOM NR 16, mur., XIX/XX w.
DOM NR 18, mur., 4 ćw. XIX w.
ul. Wschowska
DOM NR 5, mur., pocz. XX w.
DOM NR 7, mur., k. XIX w.
DOM NR 9, mur., k. XIX w.
DOM NR 20, mur., pocz. XX w.
DOM NR 24, mur., 4 ćw. XIX w.
TRZEBINY
ZESPÓŁ PAŁACOWO-FOLWARCZNY:
a. pałac nr 30 a, mur., ok. 1680 r., przebud. 1870 r.,
b. park, XVIII-XIX w.,
c. obora, mur., 2 poł. XIX w.,
d. obora z wozownią, mur., 1900 r.,
e. stajnia ze spichlerzem, mur., ok. 1860–1870 r.,
f. gorzelnia, mur., 1906 r.,
g. czworak, ob. dom nr 33, mur., pocz. XX w.
**UKŁAD PRZESTRZENNY ZAŁOŻENIA PAŁACOWO-PARKOWEGO WRAZ
Z ZABYTKOWYMI ALEJAMI I KOMPLEKSEM STAWÓW, 2 poł. XVII – pocz. XX.**
DOM NR 17, mur., mur., pocz. XX w.
DOM NR 20, mur., pocz. XX w.
DOM Z CZĘŚCIĄ GOSPODARCZĄ NR 25, mur., pocz. XX w.

6.3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

W kościele parafialnym p.w. św. Marcina w miejscowości Długie Stare znajduje się zespół obiektów ruchomych (41 poz.) wpisanych do rejestru zabytków pod Nr 1777/B na podstawie decyzji z dnia 24 lutego 1988 r. W skład wyposażenia wchodzi m.in. barokowy ołtarz główny z lat 1720-1730, za zasuwą

obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem z 1 poł. XVII w., dwa rokokowe ołtarze boczne z rzeźbami aniołów i świętych z 3 ćw. XVIII w., dwa rokokowe konfesjonały z 3 ćw. XVIII w., ambona z 1780 r., rokokowa chrzcielnica z 1765 r., prospekt organowy z 1806 r., barokowe tabliczki wotywnie, klasycystyczne epitafia rodziny Nieżychońskich. Sklepienie prezbiterium ozdabia barokowa polichromia ze sceną Zwiastowania z poł. XVIII w.

6.4. Krajobraz kulturowy – obszarowe wpisy do rejestru zabytków (układy urbanistyczne, parki kulturowe, parki krajobrazowe)

Krajobraz kulturowy to przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze (art. 3 pkt 14 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). W celu jego ochrony oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej, cyfrowana Ustawa przewiduje ochronę, poprzez wpis do rejestru zabytków, cennych kulturowo struktur przestrzennych – układów urbanistycznych, ruralistycznych, krajobrazów kulturowych.

Do rejestru zabytków pod numerem 1210/A na podstawie decyzji z dnia 16 lipca 1991 r. wpisany został zespół budowlany i założenie urbanistyczne miejscowości Święciechowa. Święciechowa znana była w k. XI w. jako osada targowa, położona na starym trakcie z Poznania do Głogowa, stanowiła własność benedyktynów z Lubnia. Miasto lokowane w k. XIII w. na prawie niemieckim. Podstawą rozplanowania był obszerne, owalnicowy plac targowy, z którego w pocz. XIV w. w zachodniej części wyodrębniono czworoboczny rynek, do którego z czterech stron przylegały regularne kwartały. Zabudowa rynku i bloków przyrynkowych zwarta, kalenicowa, parterowa i piętrowa. XIV-wieczny układ przestrzenny miasta lokacyjnego zamknięty ulicami: Boczna, Szkolna, Ulańska, Kościelna, Wschowska, Paderewskiego i Krzycka. Ochroną konserwatorską objęto ponadto osł widowiskową z dominantą kościoła parafialnego od strony drogi z Lasocic.

Pod numerem rejestru 1214/A na podstawie decyzji z dnia 13 lipca 1991 r. wpisany został układ architektoniczno-przestrzenny miejscowości Golanice oraz krajobraz kulturowy w formie stref ochrony konserwatorskiej wokół Jeziora Krzyckiego. Wieś o XV-wiecznej metryce rozlokowanej wzdłuż Jeziora Krzyckiego, z zachowanym układem przestrzennie-architektonicznym (zespół kościelny, zespół dworsko-folwarczny, zabudowa mieszkalno-gospodarcza).

Ochroną konserwatorską objęto ponadto osie widokowe: z drogi na Jezierzycę Kościelne w kierunku zespołu folwarcznego, z drogi we wnętrzu wsi na bryłę kościoła, z drogi na Jezierzycę Kościelne na zabudowę wsi.

Do rejestru zabytków pod nr 1213/A na podstawie decyzji z dnia 13 lipca 1991 r. wpisany został układ architektoniczno-przestrzenny miejscowości Krzycko Małe oraz krajobraz kulturowy w formie stref ochrony konserwatorskiej wokół Jeziora Krzyckiego. Wieś wzmiankowana w 1157 r. jako siedziba Kotwiczów-Krzyckich, rozlokowana wzdłuż jeziora, z zachowanym układem przestrzennie-architektonicznym (zespół kościelny, zespół dworsko-folwarczny, XIX-wieczna zabudowa mieszkalno-gospodarcza). Ochroną konserwatorską objęto również osł widowiskową z szosy, z kierunku Krzycko Małe – Krzycko Wielkie.

Do rejestru zabytków pod nr 1643/A na podstawie decyzji z dnia 14 października 1997 r. wpisany został układ przestrzenny założenia pałacowo-parkowego wraz z zabytkowymi alejami i kompleksem stawów w miejscowości Trzebiny. Zasadniczym elementem układu przestrzennego całego założenia datowanego na 2 poł. XVII w. stanowi pałac z wewnętrznym dziedzińcem i ogrodami przekształconymi w park krajobrazowy. Do zespołu od wschodu i południa prowadzą pomnikowe aleje lipowo-dębowe.

Z obszarowych wpisów do rejestru zabytków wymienić należy również parki dworskie i pałacowe założone w stylu krajobrazowym w miejscowościach: Długie Stare, Golanice, Krzycko Małe, Niechtód, Przybyszewo, Święciechowa, Trzebiny.

6.5. Zabytki archeologiczne

Zabytki archeologiczne są częścią dziedzictwa kulturowego. Europejska konwencja o ochronie archeologicznego dziedzictwa kulturowego sporządzona w La Valetta dnia 16 stycznia 1992 r. (Dz. U. 96.120.564 z dnia 9 października 1996 r.) uznaje je jako źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych”. Zgodnie z definicją zastosowaną w ustawie o ochronie i opiece nad zabytkami zabytek archeologiczny, to zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podzielną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawastrzeń kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów lub zabytek ruchomy, będący tym wytworem (art. 3 pkt 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23.07.2003 r., Dz. U. z 24.10.2014 r., poz. 1446).

Dziedzictwo archeologiczne jest bogactwem kulturowym pozostawionym

nam przez przeszłe pokolenia ludzkości, które zamieszkiwały dawniej naszą planetę. Składają się na nie wszelkie materialne ślady ludzkiej egzystencji pozostawione na ziemi, pod ziemią czy w wodzie. Mogą one mieć postać opuszczonych budowli i ich pozostałości, urządzeń osadniczych (np. palenisk, pieców garncarskich, studni, jam zasobowych), cmentarzysk, pól bitewnych, miejsc kultu i warstw ziemi powstałych w wyniku działalności człowieka wraz z wszelkimi przedmiotami z nimi związanymi. Źródła archeologiczne stanowią nieodnawialny depozyt przekazany nam przez przeszłe pokolenia, depozyt, który jesteśmy zobowiązani chronić, mądrze i oszczędnie wykorzystywać dla dobra ogółu i w możliwie jak najmniej uszczuplonym stanie przekazać przyszłym pokoleniom. Zachowanie dziedzictwa archeologicznego jest ważne dla wszystkich: dla naukowców (archeologów), którzy badając je odtwarzają przeszłość; dla turystów, którzy czerpią wrażenia kontaktu z przeszłością odwiedzając udostępnione do zwiedzania stanowiska archeologiczne; dla młodzieży szkolnej, która zyskuje zrozumienie dziejów ludzkości odwiedzając wystawy muzealne; dla wszystkich, którym dziedzictwo archeologiczne dostarcza odczucia posiadania głębokich korzeni naszej obecnej kultury, którzy z dziedzictwa archeologicznego czerpią poczucie swojej tożsamości kulturowej i związku emocjonalnego z danym miejscem lub regionem.

6.5.1. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy Święciechowa znajdują się następujące stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków:

Nr rej. zab.	Funkcja – chronologia	Miejscowość Nr AZP, nr stanowiska
1503/A z dnia 16.11.1994	Osada kultura łużycka, kultura przeworska, wczesne średniowiecze	Długie Stare AZP 64-23 18/17
1502/A z dnia 16.11.1994	Osada kultura łużycka, wczesne średniowiecze.	Długie Stare AZP 64-23 19/18
1504/A z dnia 16.11.1994	Osada wczesne średniowiecze	Golanice AZP 63-23 7/16
1507/A z dnia 17.11.1994	Obóz mezolit, wczesna epoka brązu	Golanice AZP 63-23 15/81
1505/A z dnia 16.11.1994	Osada kultura przeworska, wczesne średniowiecze	Golanice AZP 63-23 19/85
1509/A	Osada	Golanice

z dnia 18.11.1994	wczesne średniowiecze	AZP 63-23 20/86
1508/A z dnia 17.11.1994	Cmentarzysko kultura przeworska	Lasocice AZP 64-23 18/23
1510/A z dnia 18.11.1994	Osada kultura łużycka	Trzebin AZP 64-23 2/7
15011/A z dnia 28.11.1994	Osada kultura łużycka, kultura przeworska	Trzebin AZP 64-23 8/8

6.5.2. Opis koncentracji stanowisk archeologicznych łącznie z ich funkcją i analizą chronologiczną, uwarunkowania fizjograficzne.

Obszar gminy Święciechowa został rozpoznany archeologicznie w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP) w latach 70., 80. i 90. XX wieku. AZP to program badawczy obejmujący swym zasięgiem terytorium całej Polski. Pozwala na dokładne rozpoznanie zasobów archeologicznych. W swych założeniach obejmuje bowiem kilka etapów badań: 1. kwerendę archiwalną w muzeach, instytucjach publicznych i publikacjach, 2. badania powierzchniowe.

Należy jednak pamiętać, że baza danych AZP jest bazą otwartą. Dołączane są do niej ciągle nowe informacje pochodzące z kolejnych badań czy też weryfikacji badań wcześniejszych. W związku z powyższym dokumentacja stanowisk archeologicznych utworzona metodą AZP jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie.

Poniżej zaprezentowano tabelkę prezentującą zasoby dziedzictwa archeologicznego z terenu gminy Święciechowa. Dotychczas na omawianym terenie zewidencjonowano 183 stanowiska archeologiczne, na które składają się następujące fakty osadnicze:

stanowiska o własnej formie krajobrazowej				cmentarzyska			osady		inne		ogółem	
dwory	grodziska	fortyfikacje ziemne	0	1	0	1	180	1	183			
0	1	0										

* dane przytoczone za „Raportem o stanie zabytków gminy Święciechowa 2004 r.” oraz danymi z archiwum WUOZ Delegatura w Lesznie

Gmina leży w strefie marginalnej fazy leszczyńskiej zlodowacenia bałtyckiego. Według podziału Niziny Wielkopolskiej B. Krygowskiego jest to region Wysoczyzny Leszczyńskiej, przez którą przebiega linia ostatniego zlodowacenia, czego skutkiem jest zróżnicowana rzeźba terenu. Wysoczyzna Leszczyńska na terenie gminy dzieli się na subregion Równiny Wschowskiej obejmujący jej północno - zachodnią część oraz subregion Rowu Polskiego zajmujący południowo-wschodnią część gminy. Niewielki, zachodni fragment gminy (między Świętąchową i Leszkiem) znajduje się w subregionie Równiny Leszczyńskiej. W rzeźbie powierzchni gminy można wyróżnić następujące formy morfologiczne:

- Pagórki moreny czołowej zajmujące niewielki fragment na południowy zachód od jeziora Krzyckiego. Znajduje się tu najwyższy położony punkt na terenie gminy (122,5 m n.p.m.). Spadki w części krawędziowej przekraczają 15%. Krawędź miejscami przecinają liczne dolinki erozyjne o deniwelacjach od 10 – 20 m.
- Wysoczyzna morenowa płaska obejmująca północną i środkową część gminy. Wysoczyznę w północnej części gminy rozcinają dwie rynny glacialne o przebiegu południkowym. Jedną z nich zajmuje jezioro Krzyckie oraz Krzycki Rów, natomiast drugą Rów Świętąchowski. Obszary wysoczyznowe położone poza zasięgiem ostatniego zlodowacenia mają łagodniejszy charakter rzeźby. Wysoczyzna występuje tu w postaci podłużnego ostateńca erozyjnego wyniesionego na około 100–105 m n.p.m, o przebiegu SW-NE zajmującego centralną część gminy. Otaczają go równiny sandrowe oraz w części południowej obniżenie dolinne Rowu Polskiego. Powierzchnie wysoczyznowe w partiach krawędziowych zostały porożniane przez dolinki denudacyjne.
- Równiny sandrowe obejmują północno – zachodnią i południowo – wschodnią część gminy. Ukształtowały się u wylotu rynien glacialnych wskutek płynięcia wód lodowcowych. Równiny te przecinają cieki wodne: Krzycki Rów, Rów Świętąchowski i Rów Strzyżewicki.
- Dolina Rowu Polskiego zajmuje południową część gminy. Wykształciły się tu dwa poziomy terasowe: terasa zalewowa i terasa środkowa. Terasa zalewowa to najniższe zalewowe partie doliny położone na wysokości ok. 80,0 – 82,3 m. n.p.t. i wyniesione od 1 do 2 m ponad średni poziom wody w rzece. Jest ona poprzecinana licznymi rowami melioracyjnymi. Terasa środkowa wyniesiona jest od 82,0 do 85,0 m n.p.t. Jest ona dość rozległa i miejscami osiąga szerokość 1,5 km. Na jej powierzchni występują liczne wydmy.

Sieć hydrograficzna gminy należy do systemu wodnego Odry. Przez

gminę przebiega dział wodny oddzielający zlewnie: Krzyckiego Rowu, Baryczy i Obrzycy. Północno - zachodnia część gminy odwadniana jest poprzez Rów Krzycki do Odry, natomiast pozostała część Rowem Polskim do Baryczy i Odry. Tylko niewielki skrawek gminy (ok. 11 ha) położony w jej północno-wschodniej części leży w zlewni Obrzycy i odwadniany jest przez rzekę Samicę. Wszystkie cieki w gminie należą do typowo nizinnych, o niewielkich spadkach i przepływach.

Osadnictwo na tym obszarze lokalizowane było głównie wzdłuż krawędzi i stoków dolin cieków wodnych. Najwięcej stanowisk wpisanych do rejestru zabytków znajduje się wzdłuż brzegów jeziora Krzyckiego, w rejonie Golanic.

Najstarsze ślady osadnictwa na terenie dzisiejszej gminy pochodzą z środkowej epoki kamienia - mezolitu (8000 lat p.n.e.). Warto tutaj wspomnieć między innymi o obozowisku ludności z okresu mezolitu z okolic miejscowości Golanice.

Od tego czasu obszar ten był nieprzerwanie zasiedlony, o czym świadczą znaleziska z następnych epok, poczynając od młodszej epoki kamienia – neolitu. Neolit przynosi rewolucyjne zmiany w historii ludzkości. Dotychczasowa gospodarka przyswajająca dzięki opanowaniu uprawy ziemi i hodowli zwierząt, została zastąpiona przez gospodarkę wytwarzającą. Wraz z osiadłym trybem życia pojawiły się takie wynalazki jak: stałe budownictwo mieszkalne i gospodarce, umięłność lepienia i wypalania naczyń glinianych, znajomość tkactwa itp. Wzrost osadnictwa grup ludzkich na omawianym terenie w epoce neolitu widoczny jest zwłaszcza na przykładzie ludności kultury pucharów lejkowatych. Ludność tej kultury zamieszkiwała niewielkie osady, położone na łagodnych stokach wydmywnych wzniesień.

Z upowszechnieniem się nowego materiału (brązu) wiąże się dalszy rozwój gospodarczo-cywilizacyjny. Wyroby brązowe docierały początkowo na nasze tereny drogą wymiany z południa Europy, zwiększając rolę handlu i powodując przenikanie się wpływów. Z wczesnej epoki brązu znamy kilka stanowisk osadniczych zlokalizowanych na terenie dzisiejszej gminy Świętąchowa (między innymi w okolicach miejscowości Golanice). Wzrost osadnictwa widoczny jest w środkowym i późnym okresie epoki brązu. Zaczęła się wówczas rozwijać tzw. kultura łużycka, zaliczana do wielkiego kompleksu kultur popielnicowych, rozprzestrzeniających się stopniowo z centrum naddunajskiego na rozległe tereny Europy. Osadnictwo kultury łużyckiej na terenie dzisiejszej gminy Świętąchowa jest bogato reprezentowane przez osady

zlokalizowane w okolicach miejscowości: Długie Stare, Trzebiny.

W VII w. p.n.e. rozpoczyna się epoka żelaza. Obok wyrobów brązowych, których udział systematycznie maleje, pojawiają się wówczas wyroby żelazne.

Pod koniec okresu halstackiego rozpoczyna się stopniowy rozkład kultury łużyckiej, spowodowany prawdopodobnie kryzysem gospodarczym wywołanym pogorszeniem się klimatu oraz zbytnim wyeksploatowaniem środowiska naturalnego. Dodatkowym czynnikiem destabilizacyjnym był najazd Scytów. Oslabiona ludność kultury łużyckiej była stopniowo podbijana lub kolonizowana przez pokrewne im ludy tworzące kulturę pomorską.

Początek wieku IV p.n.e. wiąże się z masowym upowszechnieniem się żelaza jako podstawowego surowca, ujednolicenia używanych ozdób, narzędzi, broni, przedmiotów codziennego użytku. Wykształciła się wówczas tzw. kultura przeworska. Miało to miejsce w późnym okresie lateńskim (młodszy okres przedrzymski). Rozwijają się ona następnie w kolejny okres – wpływowym rzymskim. Na obszarze gminy notujemy bardzo liczne stanowiska identyfikowane jako pozostałości osadnictwa ludności kultury przeworskiej (między innymi w okolicach miejscowości Długie Stare, Gołanice, Lasocice, Trzebiny). Natomiast cmentarzysko związane z osadnictwem kultury przeworskiej zlokalizowane jest w okolicach miejscowości Lasocice.

Na przełomie IV i V w. n.e. większość obszarów przeżywa głęboki kryzys kulturowy, osadniczy i gospodarczy. Związane jest to prawdopodobnie załamaniem się dotychczasowej sytuacji politycznej Europy w wyniku najazdu Hunów. Najazd ten wywołał masowe przesunięcia ludności zamieszkującej jej środkową część oraz zlikwidował wpływ Cesarstwa Rzymskiego. Rozpoczął się okres wędrówek ludów. Bezpośrednim tego skutkiem było zahamowanie trwającego kilka wieków rozwoju gospodarczego i społecznego.

Począwszy od VI w. n.e. wkraczamy w nowy okres dziejów zwany wczesnym średniowieczem. Gęstość osadnictwa w tym okresie jest raczej niewielka.

Znaczny rozwój gospodarczy, społeczny i kulturowy zaczął się w wieku VIII. W ciągu IX i X wieku kształtowały się podstawy terytorialne państwa polskiego. Powstały wówczas grody – siedziby przedstawicieli władzy, ośrodki gospodarcze i załogi przyszłych miast. Widoczne są fazy powstawania grodów: okres plemienny, kiedy grody skupiają się w Wielkopolsce zachodniej i południowo-zachodniej; następnie w czasie bezpośredniego poprzedzającego okres formowania państwa grody powstają w środkowej i północno-wschodniej

Wielkopolsce; sieć grodów rozrasta się następnie przynajmniej w trzech fazach w miarę poszerzania się terytorium państwa piastowskiego.

Można stwierdzić, że na obszarze dzisiejszej gminy Święciechowa osady datowane na czasy średniowiecza i następnie na okres nowożytny stanowią bardzo liczną grupę zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych. W tym czasie kształtuje się obecny układ miejscowości.

6.5.3. Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych

Stanowiska archeologiczne podlegają stałym zagrożeniom. Z każdym rokiem, wraz z rozwojem techniki, intensyfikacją działalności przemysłowej, gospodarczej, rolniczej rośnie stopień ich zagrożenia oraz pojawiają się nowe.

W myśl art. 6 pkt 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 24.10.2014 r., poz. 1446) wszystkie zabytki archeologiczne – bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych. Jednak nie może on odpowiadać dokładnie zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, może bowiem okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska.

Duża część odkrytych stanowisk na terenie gminy Święciechowa znamionuje znaczący stopień zniszczenia. Wynika to z konsekwencji współczesnych perturbacji osadniczych, zwłaszcza rozwoju nowego osadnictwa, ale także ze zniszczeń wywołanych przebudową w dawnych czasach.

Dużym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są więc inwestycje budowlane i przemysłowe zwłaszcza rozwój budownictwa mieszkalnego i przemysłowego. Strategia Rozwoju Gminy Święciechowa przewiduje następujące inwestycje, których realizacja może wiązać się z zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych:

- 1) dokończenie kanalizacji gminy do 2019 r.,
- 2) poprawa stanu dróg na terenie gminy do 2019 r. (m.in. ułożenie dywanika asfaltowego na drodze brukowanej w Niechodzie; utwardzenie drogi -ul. Zielonej w Krzycku Małym; utwardzenie dróg na ul. Lipowej-przedłużenie, ul. Zaczę, ul. Zielonej, odcinka ul. Leszczyńskiej w Święciechowie; Wykonanie nawierzchni

asfaltowej wraz z chodnikiem i odwodnieniem na ul. Generała Zygmunta Berlinga, ul. Generała Stanisława Maczka, ul. Pl. Majora Henryka Sucharskiego w Święciechowej; ułożenie chodnika przez wieś – strona północna w Długim Nowem),

- 3) budowa oświetlenia na terenach nowego budownictwa do 2019 r. (m.in. budowa oświetlenia na ul. Lipowej, 29 Stycznia, Leszczyńskiej pod Lesznem w Święciechowej),
- 4) budowa ścieżek rowerowych na terenie gminy do 2019 r.,
- 5) uzbrajanie przez Gminę terenów pod aktywizację gospodarczą i budownictwo mieszkaniowe,
- 6) budowanie infrastruktury turystycznej.

Zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych jest również eksploatacja kruszyw naturalnych. Udokumentowane złoża kruszywa naturalnego znajdują się w rejonie Długich Nowych, Długich Starych i Przybyszewa. Do największych złóż należy złożo Zaborowo, które swym zasięgiem wkracza częściowo na teren gminy Święciechowa.

Przebudowa układów urbanistycznych prowadzi więc do naruszenia średniowiecznych i nowożytnych nawastrzeń kulturowych. W związku z tym wszystkie prace ziemne wymagają jednoczesnego prowadzenia badań archeologicznych. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie faktów osadniczych na tym terenie. Pozwalają one skorygować, uszczegółowić i potwierdzić informacje uzyskane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców. W obrębie Święciechowej, wszelkiego rodzaju prace budowlane wywołały znaczne zniszczenia zabytkowej substancji. Stąd rodzi się nieodzowna potrzeba prowadzenia prac archeologicznych nadzorujących wszelkie prace budowlane na terenie samego miasta.

Dużym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych jest także działalność rolnicza, a zwłaszcza głęboka orka (obszar gminy ma typowo rolniczy charakter ze znaczną przewagą gruntów ornych, tereny rolne stanowią około 60,29% powierzchni gminy Święciechowa). Natomiast najlepiej zachowane są stanowiska archeologiczne położone na nieużytkach, terenach niezabudowanych oraz terenach zalesionych (grunty leśne pokrywają około 30% powierzchni gminy).

Zagrożeniem dla dziedzictwa archeologicznego jest też rozwój turystyki

zwłaszcza nad rzekami, jeziorami i w obszarach leśnych. Tereny te atrakcyjne pod względem rekreacyjnym obecnie, często były również okupowane przez ludzi w pradziejach i wczesnym średniowieczu. Dostęp do wody, który stanowił podstawę egzystencji osadniczej umożliwiał tworzenie niezwykle licznych osad o metryce sięgającej od epoki kamienia po czasy nowożytne.

Do innego rodzaju zagrożeń należy działalność nielegalnych poszukiwaczy. Zagrożają oni przede wszystkim cmentarzyskom oraz stanowiskom o własnej formie krajobrazowej, jak grodziska czy fortyfikacje ziemne oraz pozostałości z okresu II wojny światowej.

W celu ochrony stanowisk archeologicznych i nawastrzeń kulturowych podczas inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, ważne jest określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w ewidencji zabytków, w planach zagospodarowania przestrzennego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Natomiast stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków objęte są ścisłą ochroną konserwatorską zgodnie z art. 7, ust. 1 ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. Dlatego zakazuje się prowadzenia wszelkich robót budowlanych czy przemysłowych na terenie wyżej wymienionych stanowisk.

7. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego

7.1. Uwarunkowania wynikające ze „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy”

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Święciechowa zostało zatwierdzone Uchwałą Nr VII/58/99 Rady Gminy Święciechowa z dnia 30 sierpnia 1999 r., zmienione Uchwałą Nr VII/492/007 z dnia 5 czerwca 2007 r., Uchwałą Nr XXVII/192/2009 z dnia 27 listopada 2009 r., Uchwałą Nr V/38/2001 z dnia 31 marca 2001 r. oraz Uchwałą Nr XXXIII/267/2014 z dnia 29 kwietnia 2014 r.

Studium jako akt planowania kształtującego politykę przestrzenną gminy wyodrębnia cele, uwarunkowania i kierunki zagospodarowania przestrzennego, które doprowadzą do wykorzystania wszystkich co cenne i niepowtarzalne dla rozwoju gminy. Należy tu wymienić walory przyrodnicze i krajobrazowe, wartości kulturowe, zasoby materialne i inicjatywy lokalne, jak również warunki wynikające

z położenia gminy, jej powiązań administracyjnych i gospodarczych.

W rozdziale dot. stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej zamieszczono wykazy zabytków wpisanych do rejestru zabytków, ujętych w ewidencji, stanowisk archeologicznych oraz zalecenia konserwatorskie:

1) w odniesieniu do zabytków wpisanych do rejestru zabytków:

- obowiązuje zakaz wyburzania, rozbudowy, nadbudowy, zmiany formy dachu oraz zmiany formy elewacji,

- wszelka działalność inwestycyjna wymaga uzyskania pozwolenia konserwatora zabytków,

- obiektom wpisanym do rejestru zabytków należy zapewnić właściwą ekspozycję, obowiązuje zakaz lokalizacji w ich bezpośrednim otoczeniu obiektów wielkogabarytowych, stanowiących nieodpowiednią dominantę w otaczającym krajobrazie,

2) w odniesieniu do zabytków ujętych w ewidencji zabytków:

- przedmiotem ochrony są charakterystyczne bryły, kształty dachów, rozwiązania architektoniczne, tradycyjny materiał, historyczny wystrój elewacji,

- zachowanie tradycyjnej zabudowy wiejskiej (w tym zagrodowej i folwarcznej), tradycyjnych gabarytów i rozwiązań architektonicznych,

- dopuszcza się nie powodujące uszczerbku dla zabytku zmiany brył budynków polegających na rozbudowie, nadbudowie, zmianie kształtu dachu i elewacji,

- wszelka działalność inwestycyjna wymaga uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków,

3) w odniesieniu do kształtowania nowej zabudowy w sąsiedztwie obszarów i obiektów wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w ewidencji zabytków:

- nowa zabudowa powinna być kształtowana w nawiązaniu do regionalnej, tradycyjnej specyfiki budowlanej – odpowiednio wkomponowana w historyczne otoczenie i krajobraz, wykonana w materiale tradycyjnym, nakryta dachem o pokryciu z dachówki lub materiału dachówki podobnego w kolorze czerwonym lub grafitowym,

- wysokość nowej zabudowy nie powinna przekroczyć wysokości istniejącej mieszkaniowej zabudowy sąsiedniej i powinna nawiązywać do wysokości jej gzymsu, względnie kalenicy,

- wystrój elewacji powinien nawiązywać do tradycyjnych rozwiązań.

4) w odniesieniu do zabytków archeologicznych:

- cały obszar gminy Święciechowa objęty jest strefą „W” ochrony archeologicznej;

wszelkie zamierzenia inwestycyjne powinny być uzgodnione z konserwatorem zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji.

7.2. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

Gmina Święciechowa nie posiada miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru całej gminy. Obowiązują miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla wybranych obszarów na terenie gminy, które zawierają zapisy uwzględniające ochronę zabytków nieruchomych i archeologicznych.

1. Uchwała nr XXII/164/2001 Rady Gminy Święciechowa z dnia 28.06.2001 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego działki nr 578 położonej w Henrykowie (Dziennik Urzędowy Województwa Wielkopolskiego Nr 94, poz. 1830 z 2001 r.)

Art. 15. Teren w granicach planu znajduje się w strefie ochrony archeologicznej „W”. Działalność inwestycyjna na etapie projektowania wymaga uzgodnienia z Wojewódzkim Oddziałem Służby Ochrony Zabytków w Poznaniu.

2. Uchwała Nr XVI/115/2004 Rady Gminy Święciechowa z dnia 13 października 2004 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, obejmującego obszary położone w obrębie wsi Strzyżewice, gmina Święciechowa (Dziennik Urzędowy Województwa Wielkopolskiego Nr 161, poz. 3454 z 2004 r.)

Art. 8. Ustalenia wynikające z potrzeb ochrony dziedzictwa kulturowego:

1) Tereny w granicach planu znajdują się w strefie ochrony archeologicznej „W”. Działalność inwestycyjna na etapie projektowania wymaga uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji, archeologiczne prace dokumentacyjno - zabezpieczające. 2) Na obszarze objętym planem zlokalizowane są trzy stanowiska archeologiczne. Dopuszcza się możliwość inwestowania jedynie w przypadku przeprowadzenia ratowniczych badań wykopaliskowych na zagrożonym stanowisku.

3. Uchwała Nr IV/28/2007 Rady Gminy Święciechowa z dnia 31 stycznia 2007 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, obejmującego obszary położone w obrębie wsi Lasocice, gmina Święciechowa (Dziennik Urzędowy Województwa Wielkopolskiego Nr 40, poz. 1008 z 2007 r.)

Art. 8. Ustalenia wynikające z potrzeb ochrony środowiska kulturowego - Tereny w granicach planu znajdują się w strefie ochrony archeologicznej „W” Działalność inwestycyjna na etapie projektowania - projekt zagospodarowania terenu - wymaga uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji, archeologiczne prace dokumentacyjno-zabezpieczające.

4. Uchwała Nr IX/67/2003 Rady Gminy Święciechowa z dnia 7 października 2003 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, obejmującego obszar położony w obrębie wsi Lasocice, gmina Święciechowa (Dziennik Urzędowy Województwa Wielkopolskiego Nr 175, poz. 3277 z 2003 r.)

Art. 7.4. Ustalenia wynikające z potrzeb ochrony środowiska kulturowego - Tereny w granicach planu znajdują się w strefie ochrony archeologicznej „W” Działalność inwestycyjna na etapie projektowania - projekt zagospodarowania terenu - wymaga uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji, nadzory archeologiczne, ratownicze badania wykopaliskowe.

5. Uchwała Nr VIII/54/2007 Rady Gminy Święciechowa z dnia 30 czerwca 2007 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, obejmującego obszary położone w obrębie wsi Lasocice, gmina Święciechowa – zmiana planu (Dziennik Urzędowy Województwa Wielkopolskiego Nr 126, poz. 2891 z 2007 r.)

Art. 8. Ustalenia wynikające z potrzeb ochrony środowiska kulturowego - Tereny w granicach planu znajdują się w strefie ochrony archeologicznej „W” Działalność inwestycyjna na etapie projektowania - projekt zagospodarowania terenu - wymaga uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji, archeologiczne prace dokumentacyjno-zabezpieczające.

6. Uchwała Nr XV/III/130/2008 Rady Gminy Święciechowa z dnia 21 października 2008 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (Dziennik Urzędowy Województwa Wielkopolskiego Nr 235, poz. 4020 z 2008 r.)

Art. 9. Ustalenia wynikające z potrzeb ochrony środowiska kulturowego - Tereny w granicach planu znajdują się w strefie ochrony archeologicznej „W”. Działalność inwestycyjna na etapie projektowania wymaga uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

7. Uchwała Nr XXV/174/2005 Rady Gminy Święciechowa z dnia 24 listopada

2005 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, obejmującego obszar położony w obrębie wsi Przybyszewo, gmina Święciechowa (Dziennik Urzędowy Województwa Wielkopolskiego Nr 4, poz. 48 z 2006 r.)

Art. 9. Ustalenia wynikające z potrzeb ochrony środowiska kulturowego - Tereny w granicach planu znajdują się w strefie ochrony archeologicznej „W” Działalność inwestycyjna na etapie projektowania - projekt zagospodarowania terenu - wymaga uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji, nadzory archeologiczne, ratownicze badania wykopaliskowe.

8. Uchwała Nr IX/66/2003 Rady Gminy Święciechowa z dnia 7 października 2003 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, obejmującego obszary położone w obrębie wsi Przybyszewo, gmina Święciechowa (Dziennik Urzędowy Województwa Wielkopolskiego Nr 175, poz. 3276 z 2003 r.)

Art. 7.5. Ustalenia wynikające z potrzeb ochrony środowiska kulturowego - Tereny w granicach planu znajdują się w strefie ochrony archeologicznej „W” Działalność inwestycyjna na etapie projektowania - projekt zagospodarowania terenu - wymaga uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji, nadzory archeologiczne, ratownicze badania wykopaliskowe.

9. Uchwała Nr IX/62/2007 Rady Gminy Święciechowa z dnia 27 września 2007 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, obejmującego obszary położone w obrębie wsi Przybyszewo, gmina Święciechowa (Dziennik Urzędowy Województwa Wielkopolskiego Nr 166 poz. 3634 z 2007 r.)

Art. 9. Ustalenia wynikające z potrzeb ochrony środowiska kulturowego - Tereny w granicach planu znajdują się w strefie ochrony archeologicznej „W” Działalność inwestycyjna na etapie projektowania - projekt zagospodarowania terenu - wymaga uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji, nadzory archeologiczne, ratownicze badania wykopaliskowe.

10. Uchwała Nr XXXIII/231/2010 Rady Gminy Święciechowa z dnia 28 czerwca 2010 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej i usługowej w obrębie wsi Trzebiny gmina Święciechowa (Dziennik Urzędowy Województwa

Wielkopolskiego Nr 217 poz. 3947 z 2010r.)

Art. 8. Ustala się następujące warunki zagospodarowania terenów wynikające z zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury wspólczesnej: 1. W obszarze objętym planem przedmiotem ochrony archeologicznej są ruchome i nieruchome zabytki archeologiczne. W przypadku odnalezienia podczas prowadzenia prac ziemnych obiektów archeologicznych, na obszarze objętym planem należy niezwłocznie powiadomić właściwy Urząd Ochrony Zabytków, celem określenia warunków dopuszczających do realizacji inwestycji w zakresie ochrony archeologicznej o ile taki obowiązek wynika z przepisów odrębnych. 3. Inwestycje naruszające strukturę gruntu podlegają zgłoszeniu do właściwego Urzędu Ochrony Zabytków w zakresie ochrony zabytków archeologicznych.

11. Uchwała Nr XVII/113/2004 Rady Gminy Święciechowa z dnia 13 października 2004 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, obejmującego obszary położone w obrębie wsi Piotrowice, gmina Święciechowa (Dziennik Urzędowy Województwa Wielkopolskiego Nr 161, poz. 3454 z 2004 r.)

Art. 8. Ustalenia wynikające z potrzeb ochrony środowiska kulturowego - Tereny w granicach planu znajdują się w strefie ochrony archeologicznej „W”. Działalność inwestycyjna na etapie projektowania - projekt zagospodarowania terenu - wymaga uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji: nadzory archeologiczne, ratownicze badania wykopaliskowe.

12. Uchwała Nr IX/68/2003 Rady Gminy Święciechowa z dnia 7 października 2003 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, obejmującego obszar położony w obrębie wsi Piotrowice, gmina Święciechowa, działka nr ewidencyjny 72 (Dziennik Urzędowy Województwa Wielkopolskiego Nr 175, poz. 3278 z 2003 r.)

Art. 8.6. Ustalenia wynikające z potrzeb ochrony środowiska kulturowego - Tereny w granicach planu znajdują się w strefie ochrony archeologicznej „W”. Działalność inwestycyjna na etapie projektowania - projekt zagospodarowania terenu - wymaga uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji: nadzory archeologiczne, ratownicze badania wykopaliskowe.

13. Uchwała Nr VIII/61/2003 Rady Gminy Święciechowa z dnia 29 lipca 2003 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego,

obejmującego obszar położony w obrębie wsi Piotrowice, gmina Święciechowa, działka nr ewidencyjny 148/2 i 196 (Dziennik Urzędowy Województwa Wielkopolskiego Nr 148, poz. 1793 z 2003 r.)

Art. 8.6. Ustalenia wynikające z potrzeb ochrony środowiska kulturowego - Tereny w granicach planu znajdują się w strefie ochrony archeologicznej „W”. Działalność inwestycyjna na etapie projektowania - projekt zagospodarowania terenu - wymaga uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji: nadzory archeologiczne, ratownicze badania wykopaliskowe.

14. Uchwała Nr XXIII/174/2001 Rady Gminy Święciechowa z dnia 12 września 2001 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego działek nr 89/2, 109/1, 109/2, 94/1, 94/2 położonych w Gołanicach, gmina Święciechowa (Dziennik Urzędowy Województwa Wielkopolskiego Nr 125 poz. 2447 z 2001r.)

Art. 10.2. Teren o którym mowa w pkt. 1 objęty jest strefą ochrony konserwatorskiej - oś widokowa oraz w strefie ochrony krajobrazu kulturowego wokół Jeziora Krzyckiego a także w strefie ochrony archeologicznej „W”. Działalność inwestycyjna na etapie projektowania wymaga uzgodnienia z Wojewódzkim Oddziałem Służby Ochrony Zabytków w Poznaniu, który określi warunki szczegółowe dopuszczające do realizacji obiektów.

15. Uchwała Nr VIII/64/2008 Rady Gminy Święciechowa z dnia 27 września 2008 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla działek o numerach geodezyjnych gruntu: 32; 31(część) i 25 (część) w miejscowości Krzycko Małe, gmina Święciechowa

Art. 10. Teren niniejszego planu miejscowego znajduje się w strefie „W” ochrony archeologicznej, w której obowiązują następujące ustalenia: - przedmiotem ochrony w archeologicznej strefie ochrony konserwatorskiej „W” są znajdujące się w niej ruchome i nieruchome zabytki archeologiczne, - wszelkie zamierzenia inwestycyjne na tym obszarze muszą być uzgodnione z Konserwatorem Zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji w zakresie ochrony zabytków archeologicznych.

16. Uchwała Nr XVII/128/2000 Rady Gminy Święciechowa z dnia 17 listopada 2000 r. w sprawie zatwierdzenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania gmina Święciechowa w rejonie ulicy Leszczyńskiej – tereny przyległe do miejscowości Święciechowa (Dziennik Urzędowy Województwa Wielkopolskiego Nr 90, poz. 1193 z 2000 r.)

Art. 6. Na terenach objętych strefą „W” ochrony archeologicznej obowiązują, na każdym etapie realizacji inwestycji uzgodnienie z Wojewódzkim Konservatorem Zabytków warunków i zasad prowadzenia prac, w zakresie obowiązujących przepisów szczególnych dotyczących ochrony konserwatorskiej w strefach archeologicznych, w tym nadzoru archeologicznego i ewentualnych prac ratowniczych.

17. Uchwała Nr XVII/127/2000 Rady Gminy Święciechowa z dnia 17 listopada 2000 r. w sprawie zatwierdzenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania osiedla w miejscowości Święciechowa (Dziennik Urzędowy Województwa Wielkopolskiego Nr 90, poz. 1192 z 2000 r.)

Art. 16. Na terenach objętych strefą „W” ochrony archeologicznej obowiązują, na każdym etapie realizacji inwestycji uzgodnienie z Wojewódzkim Konservatorem Zabytków warunków i zasad prowadzenia prac, w zakresie obowiązujących przepisów szczególnych dotyczących ochrony konserwatorskiej w strefach archeologicznych, w tym nadzoru archeologicznego i ewentualnych prac ratowniczych.

18. Uchwała Nr XVII/126/2000 Rady Gminy Święciechowa z dnia 17 listopada 2000 r. w sprawie zatwierdzenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania gminy Święciechowa w obrębie działek o numerach geodezyjnych 1135/1, 1135/2, 1135/3 (Dziennik Urzędowy Województwa Wielkopolskiego Nr 90, poz. 1191 z 2000 r.)

Art. 5. Na terenach objętych strefą „W” ochrony archeologicznej obowiązują, na każdym etapie realizacji inwestycji uzgodnienie z Wojewódzkim Konservatorem Zabytków warunków i zasad prowadzenia prac, w zakresie obowiązujących przepisów szczególnych dotyczących ochrony konserwatorskiej w strefach archeologicznych, w tym nadzoru archeologicznego i ewentualnych prac ratowniczych. Z uwagi na częściowe położenie w strefie ścisłej ochrony konserwatorskiej obowiązują uzgodnienie kompleksowego projektu zagospodarowania działki i architektury obiektów z WKZ.

19. Uchwała Nr XVII/125/2000 Rady Gminy Święciechowa z dnia 17 listopada 2000 r. w sprawie zatwierdzenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Święciechowa w rejonie ulicy Leszczyńskiej – przy granicy z Leszmem (Dziennik Urzędowy Województwa Wielkopolskiego Nr 90, poz. 1190 z 2000 r.)

Art. 8. Na terenach objętych strefą „W” ochrony archeologicznej obowiązują, na każdym etapie realizacji inwestycji uzgodnienie z Wojewódzkim Konservatorem

Zabytków warunków i zasad prowadzenia prac, w zakresie obowiązujących przepisów szczególnych dotyczących ochrony konserwatorskiej w strefach archeologicznych, w tym nadzoru archeologicznego i ewentualnych prac ratowniczych.

20. Uchwała Nr XVII/123/2000 Rady Gminy Święciechowa z dnia 17 listopada 2000 r. w sprawie zatwierdzenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Święciechowa w rejonie ulicy Leszczyńskiej – przy ogródkach działkowych w Święciechowej (Dziennik Urzędowy Województwa Wielkopolskiego Nr 90, poz. 1188 z 2000 r.)

Art. 5. Na terenach objętych strefą „W” ochrony archeologicznej obowiązują, na każdym etapie realizacji inwestycji uzgodnienie z Wojewódzkim Konservatorem Zabytków warunków i zasad prowadzenia prac, w zakresie obowiązujących przepisów szczególnych dotyczących ochrony konserwatorskiej w strefach archeologicznych, w tym nadzoru archeologicznego i ewentualnych prac ratowniczych.

21. Uchwała Nr IX/65/2003 Rady Gminy Święciechowa z dnia 7 października 2003 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, obejmującego obszar położony w obrębie wsi Święciechowa, gmina Święciechowa, działka nr ewidencyjny 417/2 (Dziennik Urzędowy Województwa Wielkopolskiego Nr 175, poz. 3275 z 2003 r.)

Art. 7. Tereny w granicach planu znajdują się w strefie ochrony archeologicznej „W”. Działalność inwestycyjna na etapie projektowania- projekt zagospodarowania terenu-wymaga uzgodnienia z Wojewódzkim Konservatorem Zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji: nadzory archeologiczne, ratownicze badania wykopaliskowe.

22. Uchwała Nr IX/64/2003 Rady Gminy Święciechowa z dnia 7 października 2003 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, obejmującego obszary położony w obrębie wsi Święciechowa, gmina Święciechowa (Dziennik Urzędowy Województwa Wielkopolskiego Nr 175, poz. 3274 z 2003 r.)

Art. 8. Ustalenia wynikające z potrzeb ochrony środowiska kulturowego:1) Tereny w granicach planu znajdują się w strefie ochrony archeologicznej „W”. Działalność inwestycyjna na etapie projektowania wymaga uzgodnienia z Wojewódzkim Konservatorem Zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji: nadzory archeologiczne, ratownicze badania wykopaliskowe. 2) Południowa część terenu oznaczonego na rysunku planu

symbolem 2 RP/MN/MR/UR znajduje się w ścisłej strefie „A” ochrony konserwatorskiej (w granicach miejscowości wpisanej do rejestru zabytków). Lokalizacja i projekty nowej zabudowy wymagały uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

23. Uchwała Nr XXII/157/2005 Rady Gminy Święciechowa z dnia 23 czerwca 2005 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, obejmującego obszary położone w obrębie wsi Święciechowa, gmina Święciechowa, (Dziennik Urzędowy Województwa Wielkopolskiego Nr 126, poz.3423 z 2005 r.)

Art. 7. Tereny w granicach planu znajdują się w strefie ochrony archeologicznej „W”. Działalność inwestycyjna na etapie projektowania wymaga uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji: nadzory archeologiczne, ratownicze badania wykopaliskowe.

24. Uchwała Nr XVI/128/2012 Rady Gminy Święciechowa z dnia 15 czerwca 2012 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla działek o numerach geodezyjnych gruntu: 556; 557; 558/9; 569; 570; 541(część); 862 i 539(część); w miejscowości Lasocice gmina Święciechowa.

Art. 10. Teren niniejszego planu miejscowego znajduje się w strefie „W” ochrony archeologicznej, w której obowiązują następujące ustalenia: - przedmiotem ochrony w archeologicznej strefie ochrony konserwatorskiej „W” są znajdujące się w niej ruchome i nieruchome zabytki archeologiczne, - wszelkie zamierzenia inwestycyjne na tym obszarze muszą być uzgodnione z Konserwatorem Zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji w zakresie ochrony zabytków archeologicznych.

25. Uchwała Nr XXXVI/293/2014 Rady Gminy Święciechowa z dnia 23 października 2014 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w miejscowości Golanice (Wielk.2014.6319 z 2014.12.10)

Art. 12. 2. Teren objęty niniejszym planem miejscowym znajduje się na obszarze krajobrazu kulturowego wokół jeziora Krzyckiego wpisanego do rejestru zabytków pod numerem rej. 1214/A decyzją z dnia 13 lipca 1991 r. oraz w strefie ochrony zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych. 2. Wprowadza się obowiązek zachowania szczególnej staranności przy projektowaniu i realizacji planowanych inwestycji, uwzględniając dostosowanie nowej zabudowy do cech

charakterystycznych zabudowy regionalnej. 3. Zaleca się dwuspadową lub wielospadową formę dachu o kącie nachylenia 30-45stopni i pokryciu ceramicznym, względnie blacho-dachówką w kolorze ceglanym oraz stonowaną kolorystykę elewacji w odcieniach naturalnych. 4. Działalność inwestycyjna wymaga pozwolenia właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków (w formie decyzji administracyjnej). 5. Przedmiotem ochrony w strefie zewidencjonowanych stanowisk są znajdujące się w niej zabytki archeologiczne stanowiące świadectwo życia i działalności człowieka. 6. Wprowadza się nakaz dokonania badań archeologicznych dla inwestycji naruszających strukturę gruntu.

26. Uchwała Nr XI/67/2015 Rady Gminy Święciechowa z dnia 29 października 2015 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w miejscowości Święciechowa oznaczonego na załączniku graficznym granicami opracowania planu (Dziennik Urzędowy Województwa Wielkopolskiego Nr 126, poz. 3423 z 9 listopada 2015 r) Art. 12. Obszar objęty planem położony jest w całości w strefie „W” ochrony archeologicznej. W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej ustala się: 1) prowadzenie archeologicznych prac dokumentacyjnych – zabezpieczających przy pracach ziemnych związanych z zabudową lub zagospodarowaniem terenów, 2) ochronę konserwatorską historycznego zespołu budowlanego i założenia urbanistycznego wpisanego do rejestru zabytków pod numerem 1210/A, 3) obowiązek uzyskania pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na wszelkie działania w obrębie zabytkowego obszaru wpisanego do rejestru zabytków.

Zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego wynikają z treści zawartej w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i każdorazowo są uzgadniane z konserwatorem zabytków.

Inwestycje na terenie gminy Święciechowa, na obszarach, dla których nie sporządzono miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, realizowane są na podstawie decyzji o warunkach zabudowy oraz ustaleniu lokalizacji celu publicznego, które uzgadniane są z konserwatorem zabytków.

7.3. Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i szczególnych zagrożeń

Gmina Święciechowa posiada opracowany *Plan ochrony zabytków na*

wypadek konfliktu zbrojnego i szczególnych zagrożeń zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. Nr 212, poz. 2153). Plan ten jest corocznie aktualizowany.

8. Charakterystyka i ocena stanu zachowania obiektów wpisanych do rejestru zabytków

Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków prezentują różnicowany stan zachowania – od bardzo dobrego po wymagające prac remontowych i rewitalizacyjnych. Wśród nich, z uwagi na wartość historyczną, krajoznawczą i architektoniczną, można wyróżnić:

Zespoły dworsko-parkowe i pałacowo-foiwarne. W przeszłości tworzące charakterystyczne wyznaczniki wiejskiego krajobrazu kulturowego, po drugiej wojnie światowej w większości uległy znacznej destrukcji. Oddzielone od naturalnego zaplecza, jakim były majątki ziemskie, pozbawione autentycznych gospodarzy, najczęściej niszczały. Jedynie nieliczne przetrwały w stanie nieogrodzonym. Zmiany ustrojowe częściowo odmiennie losy tych kompleksów, pozwalając na przeprowadzenie zabiegów rewitalizacyjnych, przywracających bądź pierwotną funkcję, bądź też wprowadzając do tych zespołów nowe formy użytkowe np. w miejscowościach: Długie Stare, Golanice, Przybyśzewo czy Trzebiny. Natomiast budynki gospodarcze na terenie założen foiwarnych, wzniesione pod koniec XIX w. i na początku XX w., prezentowane przez obory, spichlerze, gorzelnie w miejscowościach Długie Stare, Golanice, Niechlód i Trzebiny, poprzez upływ czasu i niedostosowanie do współczesnych wymogów technologicznych nie spełniają swojej pierwotnej funkcji, niektóre przebudowano lub wymagają prac remontowych i adaptacyjnych, bądź też wprowadzono do nich współczesną zabudowę uzupełniającą np. w Długich Starych czy Niechłodzie. Budynki użytkowane przez "Przedsiębiorstwo Rolne Długie Stare sp. z o.o." i podległe mu Zakłady Rolne Długie Stare, Krzycko Małe, Niechlód, Trzebiny, Świeciechowa, są w miarę na bieżąco remontowane. Większości obiektów architektonicznych towarzyszyły i tworzyły z nimi kompozycyjnie nierozdzielalną całość parki. Miały one izolować mieszkańców rezydencji od wsi i zabudowań gospodarczych, ale także chronić od wiatrów i być miejscem spacerów dla ich właścicieli oraz oazą zieleni i atrakcyjnym elementem krajobrazu. Zmieniały się wraz z modą i stylami kolejnych epok. Na terenie gminy znajduje się 7 parków wpisanych do rejestru zabytków, powstałych w okresie od 2 poł. XVIII w., głównie

w 2 poł. XIX w. i na przełomie XIX/XX w. Ich stan jest generalnie dobry. W najlepszym stanie jest pieczętowiec zrewitalizowany park w Trzebinach, istotnemu przekształceniu uległ układ kompozycyjny parku rezydencjonalnego w Świeciechowej, którego część przeznaczono pod uprawy rolnicze, a w miejsce usuniętego pierwotnego zadziwienia wprowadzono współczesną zabudowę mieszkalno-gospodarczą.

Architektura sakralna. Nieodłącznym elementem stanowiącym dominantę architektoniczną w krajobrazie wsi, są wieże i dachy kościołów wraz z towarzyszącą im zabudową w postaci kaplic, kapliczek oraz otaczających je ogrodzeń i bram, czyniąc zapis historii przekształceń architektury, rozwiązań i konstrukcji. Na terenie gminy ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków objętych zostało pięć kościołów, w tym drewniany w miejscowości Niechlód.

Cmentarze. Osobną, specyficzną kategorią miejsc tworzących krajobraz kulturowy są cmentarze - miejsca pochówku mieszkańców. Na terenie gminy znajduje się 15 cmentarzy, w tym 5 to cmentarze przykościelne, z których 3 wpisane są do rejestru zabytków – Długie Stare, Krzycko Małe i Niechlód. Cmentarze czynne utrzymywane są w dobrym stanie. Nekropolie ewangelickie wymagają zabiegów rewitalizacyjnych

DŁGIE STARE

Pierwsza wzmianka o miejscowości pochodzi z 1322 r. Wieś stanowiła własność rycerskiego rodu Kotwiczów - Dłuskich, którzy w XV w. ufundowali tu kościół parafialny. W 1569 r. właścicielem wsi został Mikołaj Babiński, a w 1573 r. Jakub Rokossowski, kolejnymi właścicielami byli Rostworowscy. W XVII w. należała do Strzeleckich. Od nich przeszła w posiadanie Nieżychońskich, którzy wzmiankowani są tutaj, obok Trąbczyńskich, do schyłku XVIII w., kiedy dobra przechodzą w ręce gen. Jana Lipskiego i jego spadkobierców. W 1835 r. Długie Stare kupił Józef Mycielski. W 1851 r. nowym właścicielem został Jan Bernard von Cranap- Bornheim, z którym łączy się budowa nowej rezydencji. Jego syn Friedrich Wilhelm odziedziczony majątek sprzedał w 1875 r. Do lat 20. XX w. wieś była w posiadaniu rodziny Adolfa von Hansemanna. W międzywojniu właścicielem był Józef Dunin. Wieś położona przy drodze Leszno- Wschowa, która dzieli miejscowość na część północną i południową. W części południowej znajduje się zespół kościoła, a w północnej pałac z parkiem. Zabudowania foiwarne znajdują się w środkowej części wsi po obu stronach ulicy Wiosennej odchodzącej w kierunku południowym od drogi Leszno-Wschowa. W odległości 200 m od pałacu znajduje się i podwórze gospodarcze, obecnie wyasfaltowane,

prostokątną, przy którym stoją: murowana z cegły, na rzucie wydłużonego prostokąta, dwukondygnacyjna z trzema dwuspadowymi, z potężnymi szkarpami na elewacji północnej, nakryta dachami dwuspadowymi, ze ścianami szczytowymi wystającymi ponad dach, obora i podobny, trójkondygnacyjny spichlerz z 1903 r. Dalej znajduje się mniejsze podwórze z dwukondygnacyjnym, wzniesionym na rzucie wydłużonego prostokąta, murowanym z cegły, nieotyńkowanym, nakrytym dachem dwuspadowym budynkiem dawnej owczarni z 1896 r. Zabudowania folwarczne są własnością Agencji Nieruchomości Rolnych.

Pałac zbudowany w 2 poł. XIX w., w miejscu wcześniejszego, barokowego dworu. Budynek założony na planie prostokąta, z trójkondygnacyjną, pięciosiową częścią środkową i przylegającymi do niej z obu stron dwukondygnacyjnymi, dwuosiowymi skrzydłami bocznymi. Obiekt murowany z czerwonej cegły, na kamiennej podmurówce, podpiwniczony z okazałym, otyńkowanym blankowaniem z motywem „jaskółczego ogona” akcentującego oś środkową elewacji frontowej, w której współcześnie umieszczono główne wejście ze schodami i gankiem. Kryty dachem płaskim, ozdobionym dekoracyjnymi blankami. Po 1945 roku pałac stanowił siedzibę szkoły, później przekazany na magazyny PGR. W 1978 r. znaczną część budynku strawił pożar. W 1984 r. w pałacu rozpoczęto, trwający blisko 10 lat, remont kapitałny z adaptacją na cele oświatowe. Obecnie mieści się w nim Zespół Szkół - Szkoła Podstawowa i Gimnazjum. Stan zachowania bardzo dobry.

Budynek pałacu otacza niewielki park, założony w 2 poł. XIX w., z częściowo przetrzebionym pierwotnym drzewostanem, ze współcześnie wytyczonymi terenami sportowymi, ogrodzony. Utrzymany w dobrym stanie.

Zespół pałacowo-parkowy jest własnością Gminy Święciechowa.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. MARCINA

Kościół z XV w., w zrubie późnogotycki, murowany, został wzniesiony z fundacji Kotwiczów – Dłuskich. W 1769 r. został rozbudowany (świątynia została wydłużona, powstała loża kolatorska przy prezbiterium) i wyposażony staraniem jego ówczesnej kolatorki Ludwiki Niezychowskiej, podkomorzyny wschowskiej. Kościół przejęty przez protestantów, ok. 1606 r. przywrócony katolikom. Bryła kościoła rozczłonkowana, złożona z prostokątnej nawy przykrytej wysokim, dwuspadowym dachem, węższego i niższego prezbiterium, również przykrytego dwuspadowym dachem, do którego od północy i południa przylegają niższe przybudówki. Od zachodu dwukondygnacyjna wieża (druga kondygnacja węższa, oszalowana z prostokątnymi otworami wentylacyjnymi

z każdej strony) czworoboczna z ośmiobocznym hełmem z latarnią, poprzedzona przedzielnikiem, krytym dachem dwuspadowym, z potężnymi szkarpami na narożnikach. Do południowej ściany nawy dostawiona cylindryczna wieżyczka. Jednonawowe wnętrze przykrywa sklepienie kolebkowe, ozdobione nad prezbiterium polichromią z poł. XVIII w. ze sceną Zwiastowania. Gruntowna renowacja kościoła w r. 1986 r., w 1990 r. przełożono i uzupełniono pokrycie dachowe z dachówki oraz wzmocniono fundamenty wieży. W 1992 r. przeprowadzono remont elewacji wieży. W 2003 r. wyremontowano więźbę dachową kościoła. Stan zachowania dobry.

Świątynia znajduje się w centrum przykościelnego cmentarza, do którego prowadzi od południa barokowa brama z poł. XVIII w. Brama założona jest w kamiennym, częściowo otyńkowanym murze, otaczającym teren przykościelny od strony ul. Wiosennej. Brama dwudzielna z wyższym i szerszym przejazdem od strony południowej oraz niższą i węższą furtką od strony północnej. Murowana z cegły, tynkowana. Zadaszenie przejazdu posiada w centralnej części niewielki postument zwieńczony żelaznym krzyżem. Przejazd zamknięty łukiem pełnym. W elewacji frontowej, po bokach przejazdu dwa pilastry, na których opiera się łamany gzyms kryty dachówką karpiówką. Elewacja tylna, od strony kościoła pozbawiona pilastrów i gzymsu. Obecnie wrota zamykające przejazd są nowe, w miejsce drewnianych metalowe, dwuskrzydłowe. Niższe przejście sklepienie łukiem koszowym, zamknięte nową, metalową, jednoskrzydłową furtką.

Cmentarz przykościelny założony w 1 poł. XVIII w. i rozbudowany w k. XIX w. o powierzchnię 0,43 ha, z zachowanymi kilkoma starymi nagrobkami, w tym rodziny Niezychowskich, z których najstarszy i najokazalszy pochodzi z 1742 r.

Obok kościoła, od strony północnej, przy ulicy znajduje się plebania, zbudowana w 1848 r. przez ówczesnego proboszcza ks. Józefa Śmieszka, rozbudowana w latach 1999-2000. Wzniesiona na planie wydłużonego prostokąta, do którego, w osi starszej części budynku, przylega prostokątny ganek poprzedzony schodami wejściowymi. Na osi elewacji północnej znajduje się weranda. Plebania jednokondygnacyjna, z częściowo użytkowym poddaszem. Starsza część podpiwniczona. Budynek murowany, otyńkowany, na wysokim cokole zwieńczonym ceglana rolką, kryty dachem dwuspadowym z dachówki karpiówki. Budynek w dobrym stanie technicznym.

GOŁANICE

Golanice, położone na południowo-zachodnim brzegu Jeziora Krzyckiego,

wzmiankowane były w 1412 r. Stanowiły wtedy własność rycerską rodziny Gołanieckich herbu Kotwicz, w rękach tego rodu pozostawały aż do schyłku XVI wieku. W późniejszym okresie stały się własnością Leszczyńskich herbu Włostowa, którzy wzniesli tu drewniany kościół p.w. św. Andrzeja Apostoła. W XVIII w. wieś należała do Krzyckich herbu Kotwicz. W 1782 r. właściciel wsi, chorąży wschowski Stanisław Krzycki, ufundował murowany kościół p.w. ś.ś. Piotra i Pawła. Na przełomie XVIII i XIX w., poprzez małżeństwo Ludwiki z Krzyckich z Andrzejem Skórzewskim, herbu Drogosław – dla nich wzniesiono nową siedzibę - Gołanice przeszły w posiadanie rodziny Skórzewskich. W ich rękach majątek znajdował się do lat 20. XX w., kiedy właścicielami zostali Bojanowscy herbu Junosza. Ostatnim właścicielem przed 1939 r. był Jerzy Donimirski, rotmistrz 17 pułku ułanów, zamęczony przez hitlerowców w 1939 r.

Wieś położona przy drodze prowadzącej do Boszkowa, przy południowo-zachodnim brzegu Jeziora Krzyckiego. Po północnej stronie drogi prowadzącej przez wieś znajduje się zespół dworsko – parkowy, po południowej stronie zespół folwarczny, bezpośrednio przy drodze, równoległe do niej kalenicą, usytuowany jest czworak (położony na terenie kolonii mieszkalnej zabudowanej współczesnymi blokami), zaś w centrum wsi, ok. 500 m na zachód od zespołu - kościół.

ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY

Dwór o cechach barokowych, zlokalizowany zapewne w miejscu wcześniejszej siedziby, wzniesiony został na pocz. XIX w., rozbudowany na pocz. XX w. o skrzydło boczne. Murowany z cegły, tynkowany, na kamiennej podmurówce, częściowo podpiwniczony, na rzucie wydłużonego prostokąta z prostokątną dobudówką od strony południowej. Bryła jednokondygnacyjna z użytkowym poddaszem, rozczłonkowana, złożona z korpusu z piętrowymi wystawkami na osiach frontowej i ogrodowej, z dobudówkami od południa. Nakryty wysokim dachem polskim łamanym, w nim okna powłokowe, zaś dobudówka dachem trójspadowym, kryte łupkiem. Główne wejście na osi elewacji frontowej. Elewację z regularnym rytmem prostokątnych otworów okiennych ujętych w obramienia. Dwór po remoncie kapitalnym.

Park założony w stylu krajobrazowym z pocz. XIX w., o pow. ponad 2 ha, o nieregularnym kształcie, w pierwotnych granicach, wschodnią częścią przylega do brzegu jeziora. Podzielony współcześnie na część południową przy dworze i zachodnią część, ze znacznie przetrzebionym drzewostanem, do której

wprowadzono nowe elementy w postaci zabudowań ośrodka wypoczynkowego. Przy dworze, najlepiej utrzymanej części, wprowadzono nowe, kilkuletnie nasadzenia drzew iglastych. Ze starodzewu na terenie parku zachowały się modrzewie, okazałe dęby szypułkowe, sosny wejmutki, lipy drobnolistne, kasztanowce, wiąz i olchy. W części środkowej, po zlikwidowanym stawie, znajduje się polana parkowa. Całość ogrodzona, z odrębnymi wejściami do dworu i ośrodka wypoczynkowego. Mimo podziału z przebudową na ośrodek wypoczynkowy, ogólny stan zachowania dobry. Zespół dworsko-parkowy jest własnością prywatną.

Czworak, ob. dom nr 4, wzniesiony w 1 poł. XIX w., murowany, otynkowany, na podmurówce kamiennej, niepodpiwniczony, na rzucie wydłużonego prostokąta, jednokondygnacyjny, nakryty dachem dwuspadowym. Wnętrza budynku gruntownie przebudowane w latach 70. i 90. XX w. Budynek po remoncie, odnowiono i pomalowano elewację, wymieniono stolarkę okienną i drzwiową drewnianą na PCV. Stan zachowania dobry. Własność prywatna.

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY

Parafia w Gołanicach została erygowana już w XIII w. Pierwsza wzmianka o kościele pochodzi z 1419 r. Kościół drewniany wzniesiony jest w aktach biskupich z 1454 r. Od końca XVI w. do 1628 r. był w rękach innowierców. Obecny kościół par. p.w. ś.ś. Piotra i Pawła, późnobarokowy, ufundowany przez Stanisława Krzyckiego, został wzniesiony w 1782 r. Świątynia orientowana, otoczona murem z bramą i przykościelnym cmentarzem. Murowana z kamienia polnego i cegły, tynkowana, bryła jednokondygnacyjna z niewyodrębnionym w bryle prezbiterium zamkniętym półkoliście i niższym przedsionkiem od zachodu. Kryta dachem dwuspadowym z dachówki karpiówki, przechodzącym w części wschodniej w półsłonek, przedsionek kryty dachem trójspadowym, na rzucie prostokąta zamkniętego półkolem, z kwadratową dobudówką od zachodu. W przyziemi wieży, uszkodzonej znacznie uderzeniem pioruna i rozebranej w 1984 r., znajduje się portal a nad nim tablica z płaskowca z herbami Kotwiczów-Krzyckich i Pomian-Nieżychońskich. Przy ścianie kościoła są też dwa epitafia płaskowcowe, inskrypcyjne. Po wojnie kościół został zelektryfikowany, w 1967 r. na nowo otynkowany, w 1978 r. kapitalny remont dachu z wymianą dachówki, po 1979 r. kapitalny remont wnętrza. W 1984 r. rozebrano grożącą zawaleniem, splekającą wieżę kościoła. W 1986 r. założono betonowe chodniki wokół kościoła. W 1989 r. odbito tynki zewnętrzne celem osuszenia ścian, które trwało kilkanaście lat. W 2003 r. ułożono drenaż wokół kościoła. Stan zachowania

dobry.

HENRYKOWO

Wieś położona w południowej części gminy. Do 1939 r. była to wieś nadgraniczna. W XVI w. należała do Leszczyńskich, od 1736 r. do 1845 r. do Sułkowskich. W latach 1845 – 1865 jej właścicielem był Adolf von Hansemann z Berlina. W rękach tej rodziny majątek pozostał do 1905 r. Późniejsi właściciele to Dawid Hindersin z Dalkowa i jego żona z domu von Hansemann, następnie Feilks Haertle z Drzewiec. Po wojnie majątek upaństwowiono.

Z zabudowy wiejskiej w rejestrze zabytków ujęto budynek dawnej komory celnej z 1920 r., usytuowany przy drodze nr 323 Leszno – Góra Śląska. Budynek murowany z cegły, tynkowany, fasadą skierowany w kierunku południowo-wschodnim. Bryła zwarta, jednokondygnacyjna z podpiwniczeniem i użytkowym poddaszem, kryta dachem mansardowym z dachówki ceramicznej. Fasada trójosiowa z portykiem wgłębnym o dwóch murowanych kolumnach. W 2001 r. położono nowy dach z dachówki ceramicznej karpiówki i ołynowano obiekt. Stan zachowania dobry. Własność prywatna.

KRZYCKO MAŁE

Wieś położona przy drodze do Boszkowa, nad wschodnim brzegiem Jeziora Krzyckiego. Znana była już na początku XV w. jako własność rycerskiego rodu Kotwiczów, którego kolejni przedstawiciele przyjeźli z czasem nazwisko Krzyckich, pieczętując się herbem Kotwicz. W posiadaniu tej rodziny wieś była do XVII w. W następnym okresie dokumenty wymieniają tu jako właścicieli Gurowskich, Niezychowskich, Lipskich, Jarzęmbowskich oraz Grudzińskich i Ryszczewskich. W 1917 r. Krzycko Małe przeszło w ręce Kazimierza Tadrzyckiego, od którego w 1920 r. kupił je Edward Śmiechowski z Krakowa. W jego posiadaniu wieś była do końca lat 30. XX w. W Krzycku urodził się Andrzej Krzycki (1482 – 1537), poeta, autor wielu panegiryków, sekretarz króla Zygmunta I i arcybiskup gnieźnieński.

W centrum wsi, po wschodniej stronie drogi biegnącej przez wieś, znajduje się zespół kościoła, a naprzeciwko nad jeziorem zespół dworsko – parkowy.

ZESPÓŁ DWORSKO-PARKOWY

Dwór wybudował w 1885 r. ówczesny właściciel wsi dr Enger. Prezentuje typ willi podmiejskiej nawiązującej do architektury neogotyckiej Schinkla. Rozbudowany na pocz. XX w. od zachodu o przybudówkę z tarasem i od wschodu o przedsionek. Budynek murowany z cegły na kamiennych

fundamentach, podpiwniczony, przykryty dachem czterospadowym przeciętym na krzyż wystawkami dachowymi przykrytymi dachami dwuspadowymi. Bryła zwarta, założona na rzucie prostokąta, jednokondygnacyjna na cokole opadającym w kierunku zachodnim. Na osiach elewacji wystawy dachowe ujęte w smukłe wieżyczki i na narożnikach wieżyczki nadwieszono. Od zachodu na narożniku sześcioboczny alkiez, który wraz z prostokątną przybudówką zwieńczony płasko – tarasem. Od południa kwadratowy przedsionek z wejściem po schodach z boku, przykryty płasko poniżej okna w wystawie dachowej. W elewacjach południowej i wschodniej pseudoryzalify, zwieńczone krenelazową attyką i ujęte wysmukłymi wieżyczkami z blankowaniem. Wszystkie elewacje z dekoracją architektoniczną, w tym machikułowy fryz wieńczący pokryte tynkiem elewacje. Stan zachowania zadowalający. W obiekcie kilka lat temu podjęto prace remontowo-budowlane, które przetrwano. Obiekt nie użytkowany, niszczeje.

Dwór otacza park z ok. poł. XIX w. o powierzchni 1,55 ha. Drzewostan nie pielęgnowany, zaniedbany, układ kompozycyjny załarty na skutek rozrostu samosiewów i zdziczałych krzewów.

Zespół dworsko-parkowy jest własnością prywatną.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. NMP ŚNIEŻNEJ

Najstarsza wzmianka o parafii i kościele pochodzi z 1418 r., choć parafia najprawdopodobniej powstała już w XIII w. Pierwotny kościół drewniany p.w. św. Klemensa został zniszczony pożarem, w jego miejsce wzniesiono również drewniany p.w. NMP Śnieżnej, św. Barbary i św. Stanisława, który rozebrano w 1890 r. Obecny kościół pw. NMP Śnieżnej zbudowano w 1892 r. staraniem ówczesnego proboszcza ks. Romana Jenschka. Kościół orientowany, zbudowany z cegły klinkierowej, w stylu neogotyckim, według projektu architekta A. Lange z Wrocławia. Bryła budynku rozczłonkowana, założona na rzucie wydłużonego prostokąta z dostawioną od strony południowej pięciokondygnacyjną kwadratową wieżą - w kondygnacjach 4-5 ośmioboczna, zwieńczona ostrosłupowym, ceglany szczytem, i umieszczoną po przeciwnej stronie nawy kwadratową kaplicą oraz nawą poprzeczną. Prezbiterium zamknięte trójbocznie, po obu jego stronach prostokątne pomieszczenia zakrystii. Przy wieży oraz transepcie okragłe klatki schodowe z krętymi schodami. Całość od zewnątrz oszkarpowana. Dachy nawy i transeptu dwuspadowe, prezbiterium i kaplicy trójspadowe, kryte dachówką karpiówką. W latach 60. XX w. wykonano malowanie, w 1990 r. przełożono dachówki, w kolejnych latach uzupełniano tynki kościoła, naprawiano stolarkę. Stan zachowania dobry.

Świątynia otoczona jest małym omentarzem przykościelnym o pow. 0,2 ha, założonym w 1 poł. XVIII w. z zabytkowymi nagrobkami, ogrodzonym od północy, wschodu i południa murem, od zachodu parkanem z cegły, z bramą i ozdobną kutą kratą. Mur z cegły ceramicznej, otynkowany, zwieńczony jednopodowym daszkiem krytym cegłą. W równych odstępach na szczycie muru umieszczone są schodkowe zwieńczenia. W południowej części znajdują się płyty nagrobne ks. F. Sławskiego, ok. poł. XVIII w., Georgiusa Fiebiga, 1769 r., na koronie ustawione dwie figury przydrożne św. Wawrzyńca, 1 poł. XIX w., św. Jana Nepomucena, XIX w. Blżej wejścia na plebanię na murze stoi figura św. Floriana, barokowa z XVIII w. Brama z ceglanych słupów ustawionych na cokółkach z dwiema furtkami, na osi kościoła, i ogrodzenie od strony drogi z przęsłami wypełnionymi kutą kratą, wzniesione ok. poł. XIX w. Stan zachowania dobry.

NIECHŁÓD

Wieś usytuowana przy bocznej drodze z Leszna do Wschowy. W 1158 r. wymieniona jako własność benedyktynów z Lubinia, potem szlachecka. W 1420 roku wznikający Olbracht z Niechłodu Niechodzki; w latach 1492 - 1497 Jan Polaniecki, sędzia wschowski. Na przestrzeni wieków własność m.in. Leszczyńskich - w 1570 r. wymieniany był Jan Leszczyński, starosta radziejowski, Nieżychońskich - w latach 1745 - 1778, Żółtowskich - od 1847 do 1896 r. W 1906 r. majątność nabył Maciej Siciński, w 1913 r. właścicielem był Bolesław Speichert, od którego majątek kupił w 1916 r. Eleonora Skórzeńska z d. Bojanowska. Rodzina Bojanowskich była właścicielami do wybuchu wojny.

ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY

Usytuowany w środkowej części wsi, na wprost kościoła, dwór z parkiem przylega do podwórza gospodarczego z jego południowo-wschodniej strony, od którego oddzielone są murem z bramą przejazdową i budynkiem dawnego domu ogrodnika.

Dwór zbudowany w latach 1906-1908, w stylu neobarokowym, na planie prostokąta z przybudówkami wejściowymi od strony fasady opartych na rzucie trapezu i ryzalitem środkowym, pięciobocznym od strony elewacji ogrodowej. Do fasady przylega ganek na filarach, a do elewacji ogrodowej taras z półkolistym zejściem. Bryła zwarta, dwukondygnacyjna na wysokim cokole, przykryta dachem naczółkowym. Od frontu pseudoryzalit wychodzący ponad gzyms koronujący z wystawą dachową na osi zwieńczoną trójkątnie. Przed fasadą na wysokości pierwszej kondygnacji wysuwające się do przodu skrajnie usytuowane przybudówki przykryte dachami trójpłociovymi, a na osi ganek przykryty

dachem pulpitowym. Od strony elewacji ogrodowej dwukondygnacyjny, pięcioboczny ryzalit przykryty dachem namiotowym. Przed elewacją szeroki taras z reprezentacyjnymi schodami. W budynku mieszczą się biura gospodarstwa i mieszkania. Utrzymany w dostatecznym stanie.

Park krajobrazowy, otaczający dwór, został założony w 2 poł. XIX w. przez hr. Marcela Żółtowskiego, na powierzchni ok. 3,26 ha. Zachowany starodrzew m.in. dęby szypułkowe, kasztanowce, lipy drobnolistne. Park wymaga przeprowadzenia prac rewitalizacyjnych.

Zabudowania folwarczne z przełomu XIX i XX w., cofnięte kilkadziesiąt metrów od drogi wiejskiej i oddzielone ogrodzeniem. Wjazd na podwórze krótką drogą, zakończoną bramą, która znajduje się w linii budynków gospodarczych. Teren podwórza lekko pochylony w kierunku północno-wschodnim. Po lewej stronie bramy stoi gruntownie przebudowana w I. 50. XX w. obora na rzucie wydłużonego prostokąta. Dalej w tej samej linii stoi budynek dawnej mleczarni, przebudowany w latach 60. XX w. na magazyn paszowy. Bezpośrednio do niego przylega szczytem budynek dawnej stajni, ob. magazyn i garaż, również przebudowany. W południowo-zachodniej części podwórza stoi dawna stodoła, przebudowana na magazyn zbożowy. Budynki miały pierwotne dachy płaskie jednogospodowe. W północno-zachodniej części podwórza znajduje się kolejna dawna stodoła, przebudowana w latach 60. XX w. na oborę. Szczytem do niej przylega obora, również przebudowana. W północno-wschodniej części podwórza znajduje się budynek, w którym mieściła się dawna chlewnia, stajnia koni powozowych, wozownia i dom ogrodnika – przebudowane w latach 70. XX w. Pośrodku podwórza znajduje się budynek gorzelnii, ob. budynek magazynowo-mieszkalny, który jest architektonicznie najciekawszym w zabudowie folwarcznej. Wzniesiony w poł. XIX w., swoją funkcję pełnił do końca wojny, potem zamieniony na platkarnię. Po licznych przeróbkach-funkcjonował jako zaplecze socjalne dla pracowników gospodarstwa, ob. mieszkanie pracownicze i magazyn. Bryła budynku rozczłonkowana, wzniesiona z czerwonej cegły, nieotylnowana, dwu i trzykondygnacyjna, dachy dwuspadowe, kryte papą. Konin wznoszący obok budynku. Stan zachowania dostateczny. Kilkanaście metrów dalej znajduje się budynek wzniesiony w poł. XIX w., murowany z cegły, na planie wydłużonego prostokąta, jednokondygnacyjny z użytkowym poddaszem, kryty dachem dwuspadowym. Pierwotnie pełnił funkcję magazynu płatków, obecnie paszy. Generalnie budynki gospodarcze są w stanie dobrym i dostatecznym. Poza podwórzem gospodarczym, od wschodniej strony parku znajduje się budynek

mieszkalny, dawny ośmiorak, przebudowane wnętrza w latach 60. XX w., zbudowany w końcu XIX w. Na rzucie prostokąta z pięciobocznymi przybudówkami w szczytach mieszczących klatki schodowe, wzniesiony z cegły na cokole z kamienia łupanego, dwukondygnacyjny, kryty dachem dwuspadowym. Po przeciwnej stronie drogi wiejskiej stoją dawny czworak i sześciorak, wzniesione na rzucie prostokąta, jednokondygnacyjne, murowane z cegły, kryte dachami dwuspadowymi, użytkowane, w dobrym stanie.

Zespół dworsko-rolniczy jest własnością Agencji Nieruchomości Rolnych.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA P. W. WSZYSTKICH ŚWIĘTYCH

Kościół najprawdopodobniej ufundowany i wyposażony przez benedyktynów z Lubinia. Oni też, jako właściciele miejscowości, założyli i uposażyli w wiekach XIII – XIV kościół parafialny. Pierwsza wzmianka o proboszczu pochodzi z 1426 r. W czasie reformacji kościół znajdował się przejściowo w rękach innowierców. W roku 1628 stanowią kościół filialny Gołanic, a od roku 1820 filialny Zbarzewa. Kościół obecny zbudowano w XVIII w. Zespół sakralny znajduje się przy skrzyżowaniu dróg: Zbarzevo – Długie Stare, Piotrowice – Osowa Sień, na południowy – zachód od założenia dworsko-parkowego i folwarcznego. Kaplica grobowa rodziny Bojanowskich wzniesiona we wschodniej części zespołu kościelnego, którego ośrodek stanowi kościół, otoczony cmentarzem przykościelnym, założonym na planie nieregularnego koła. Teren cmentarza przykościelnego od południa ogrodzony jest murem kamiennym, od strony północnej ogrodzony stalowym ogrodzeniem i siatką drucianą. Kaplicę włączono w ceglano-kamienne ogrodzenie cmentarza. Wzniesiona na skarpie, z wejściem głównym od zachodu oraz zejściem do krypty, odsłoniętym na końcu skarpy od wschodu.

Kościół drewniany, orientowany, na fundamencie murowanym, jednonawowy, o konstrukcji zrębowej, z nieco wyższym i niższym od nawy prezbiterium od wschodu, zamkniętym wielobocznie. Od zachodu kwadratowa, dwukondygnacyjna wieża konstrukcji słupowej z kruchtą w przyziemiu, w górnej części oddzielona od nawy. Wieża w dolnej kondygnacji dwukrotnie wyższa od znacznie niższej i węższej drugiej kondygnacji. Przy nawie od północy nowsza kruchta. Dachy kryte łupkiem. Wieża nakryta gontowym dachem namiotowym, z wieżyczką z latarnią zwieńczoną blaszanym, ostrosłupowym hełmem, na wierzchołku z iglicą i krzyżem. We wnętrzu nawa i prezbiterium nakryte pozornymi sklepieniami kolebkowymi założonymi na łukach odcinkowych. Prezbiterium całkowicie otwarte do nawy szeroką arkadą. W latach 60. XX w.

kościół został gruntownie odrestaurowany. Prace remontowe prowadzone są na bieżąco. Stan zachowania bardzo dobry.

Wokół kościoła znajduje się cmentarz przykościelny, otoczony murem pełnym, kamiennym z 1852 r. (data wyręba na kamieniu). Główne wejście na teren cmentarza od strony północno-wschodniej. Cmentarz tradycją sięga XVIII wieku. Najstarsze nagrobki pochodzą z 2 poł. XIX w. i poł. XX w. Na cmentarzu występuje nieliczny starodrzew, w tym lipy i jesiony. W ogrodzenie cmentarne wbudowana została w 1928 r. kaplica grobowa rodziny Junosza - Bojanowskich. Wzniesiona przez Józefa Bojanowskiego w związku z pochówkiem ojca, Stanisława. Następnie w krypcie pochowano kolejnych członków rodziny, ostatni pochówek, Zofii Bojanowskiej, odbył się w 2012 r. Kaplicę zbudowano w stylu modernistycznym, o uproszczonym detalu klasycyzującym. Murowana z cegły oraz kamienia polnego regularnie łamanego. Części ceglane otynkowane. Założona na planie prostokąta, jednokondygnacyjna, w elewacji wschodniej dwukondygnacyjna, z dwiema bocznymi, niższymi przybudówkami mieszczącymi kryptę, nakrytą dachem płaskim z papy. Tynkowane elewacje z narożnikami kamiennymi, zwieńczonymi uproszczonymi belkowaniami. Na osi elewacji frontowej i tylnej zwieńczenie w formie krzyży łacińskich. W elewacjach bocznych okna o wyroju półkolistym. Wnętrze krypty jednoprzestrzenne. Widoczne zawilgocenia ścian, odparzenia tynku, nieszczerne pokrycie dachowe kaplicy. Stan zachowania dostateczny.

PRZYBYSZEWÓ

Miejscowość wzmiankowana w 1445 r., założona przy ważnym wówczas trakcie handlowym łączącym Poznań z Górą Śląską. W latach 1565 – 1583, jako własność rycerska, miała dwóch dziedziców: Jan Przybyszewskiego, notariusza ziemskiego rycerskiego i Stefana Wilkowskiego. W 1615 r. i pod koniec XVII w. wzmiankowani są nadal Wilkowscy. Od końca XVIII w. do poł. XIX w. wieś była w rękach rodziny Mycielskich, od których w 1859 r. odkupił ją Johann von Carnap-Bornheim. W 1876 r. właścicielem był książę Christian Kraft von Hohenlohe-Oehring, a w latach 1881 – 1884 miejscowość należała do A. von Hansemanna z Berlina. W 1910 r. Przybyszewo stanowiło własność Hugona Lehmana z Przybyszewa, po którym w 1927 r. dziedziczył Kurt Lehmann, będący właścicielem do 1944 r. Po zakończeniu II wojny światowej ziemie majątku rozparcelowano, a budynki wraz z dworem upaństwowiono i spełniały różne funkcje. Opuszczony i zniszczony budynek dworu w 1994 r. stał się własnością Wyższej Szkoły Marketingu i Zarządzania w Lesznie, która przywróciła mu stan świetności i przeznaczyła na ośrodek konferencyjno-

rekreacyjny z częścią hotelarsko-gastronomiczną.

Zespół dworsko-parkowy położony jest w północno-wschodniej części wsi. Dwór z k. XIX w. o cechach eklektycznej architektury niemieckiej łączy w sobie neoklasycyzm i neobarok. W detalach ciesielskich występuje ornament neorenesansowy. Budynek murowany, tynkowany, wzniesiony na rzucie prostokąta z wysuniętym znacznie ryzalitem bocznym, na którego linii na osi kwadratowa wieża z przedsionkiem. Od strony elewacji ogrodowej płytki ryzalit środkowy, po bokach na osiach pseudoryzalitu. Budowla dwukondygnacyjna, na wysokim cokole, podpiwniczona. Czterokondygnacyjna wieża od strony południowej, przed którą znajduje się arkadowy podjazd z tarasem. W części północnej - ogrodowej znajduje się bogato ukształtowanymi neobarokowymi schodami ogrodowymi. Budynek nakryty czterospadowym dachem przeciętym na osi dwuspadowym dachem wystawy i wieżą, a od południowego zachodu dachem dwuspadowym ryzalitu bocznego. Dachy kryte dachówką karpiówką. Stan zachowania bardzo dobry.

Dwór otoczony parkiem, założonym na przełomie XIX i XX w., który pierwotnie zajmował 5 ha, po wojnie uległ częściowej likwidacji i obecnie zajmuje powierzchnię 2,8 ha, w tym niewielki staw. Pierwotny układ kompozycyjny uległ zniszczeniu. Stary drzewostan przetrzebiono. Przed dworem wprowadzono nowe nasadzenia drzew i krzewów. Park zabudowany stajnią z dużym wybiegiem dla koni, domkiem parterowym z pokojami noclegowymi, parterowym budynkiem mieszkalno - gospodarczym i portiernią. Całość ogrodzona.

ŚWIĘCIECHOWA

Stolica gminy Święciechowa, położona 5 km na zachód od Leszna, przy drodze Leszno - Włoszakowice. Niedaleko rynku znajduje się kościół p. w. św. Jakuba, który stanowi element Międzynarodowego Szlaku Pięłgrzymkowego, w południowej części wsi, przy ul. Lasockiej, położony jest zespół dworsko-parkowy.

ZESPÓŁ DWORSKO-PARKOWY

Dwór z 2 poł. XIX w., rozbudowany na pocz. XX w. Budynek bezstylowy, zaliczany do typu niemieckiej architektury z wpływami willowej architektury włoskiej. Murowany z cegły, podpiwniczony. Wzniesiony na rzucie prostokąta z ryzalitami środkowymi od wschodu i zachodu. Od północy dostawiona do elewacji dwubiegowa klatka schodowa, a od południa na osi wejście poprzedzone schodami. Do ryzalitu w elewacji ogrodowej dostawiony taras z reprezentacyjnymi schodami. Bryła zwarta, dwukondygnacyjna, przykryta

dachem dwuspadowym na kroksztynach. Od północy przylega do korpusu niższa, jednoosiowa klatka schodowa nakryta osobnym dachem dwuspadowym, do której wejście poprzedzone daszkiem. W korpusie ryzalit środkowy podniesiony o kondygnację poddasza i przykryty osobnym dachem dwuspadowym na kroksztynach. Budynek po generalnym remoncie. Przeznaczony na biura Przedsiębiorstwa Rolnego i mieszkania pracowników. Stan zachowania bardzo dobry.

Park krajobrazowy, założony w 2 poł. XIX w., o powierzchni 3,45 ha, obecnie po przekształceniach ok. 1,5 ha. W latach 70. XX w. został podzielony, częściowo przekształcony układ kompozycyjny, poprzez usunięcie starodrzewu i wprowadzenie zabudowy mieszkalnej. W części zachodniej znajdują się zabudowania gospodarcze, a w południowej i wschodniej zadzwienia parkowe i współcześnie wzniesione budynki gospodarcze i mieszkalny. Zadzwienie pierwotne silnie przetrzebione. W latach 1980-85 do parku wprowadzono kasztanowce, lipy, klony, jesiony, świerki srebrzyste, cisy. Do parku od wschodu prowadzi aleja lipowa, długości 1 km. Składała się z ponad 230 lip drobnolistnych, obecnie ok. 180 szt. W ostatnim czasie miały miejsce nowe nasadzenia i prace pielęgnacyjne.

KOŚCIÓŁ P.W. ŚW. JAKUBA WIĘKSZEGO APOSTOŁA

Powstał w 1 poł. XV w. w stylu gotyckim. W latach 1730 -1750 staraniem proboszcza Damiana Schmidta został przebudowany w stylu barokowym. W 1798 r. odbudowany po pożarze, który zniszczył dachy i część sklepienia nawy głównej. Kościół orientowany, na rzucie prostokąta. Do korpusu halowego, z wydutnymi filarami przysięcienymi tworzącymi przestrzenie kaplic bocznych, przylega węższe prezbiterium zakończone apsydą, a od zachodu gotycka wieża zwieńczona baniastym hełmem z latarnią. Dachy dwuspadowe kryte dachówką karpiówką. Prezbiterium przykrywa płaska kopułka, w nawie głównej znajduje się pozorne sklepienie żaglaste. Z pierwotnego wystroju przetrwały m.in. ostrołukowe, ślepe okna od północy i fragment oszkarpowania w narożu. Na sklepieniach kaplic odsłonięto w latach 1964-66 barokową polichromię. W ścianach zewnętrznych znajdują się wczesnobarokowe epitafia z płaskowca, m. in. Macieja i Mikołaja Radowickich. Kościół utrzymany w dobrym stanie.

Wiatrak koźlak, przy ul. Śmigilejskiej. Zbudowany w 1878 r., z drewna dębowego i sosnowego, ciosany ręcznie, konstrukcji szkieletowej, na ceglanej podmurówce, odeskowany, na rzucie prostokąta, trójkondygnacyjny. Główne wejście w kondygnacji środkowej z zadaszonej galerijki poprzedzonej

jednobięgowymi schodami, w dolnej kondygnacji osobne wejście, na trzecią kondygnację wejście wewnętrznymi, stromymi schodami. Nakryty dachem dwuspadowym. Wiatrak zakupiła Gmina Święciechowa od osoby prywatnej w 1983 r., po przeprowadzonej renowacji, do 1997 r., pełnił rolę magazynu. W 1998 roku, po remoncie i adaptacji, w wiatraku utworzono Izbę Regionalną. Stan zachowania dobry.

TRZEBINY

Wieś położona nad rzeką Kopanica. Wymieniona w źródłach historycznych w 1360 r. jako własność Wierzbity z Trzebin. W 1566 roku należała do Krzysztofa Trzebińskiego, następnie do Przybyszewskich. W 1676 r. własność Krystyny Przybyszewskiej i jej małżonka Jana Melchiora Gurowskiego, kasztelana poznańskiego, fundatorów pałacu. Rodzina Gurowskich wspominana jest jeszcze w 1718 r. W kolejnych latach właściciele się zmieniali m.in. w latach 1749 r. - 1769 r. Trzebiny należały do rodziny Nieżychońskich, od których nabył je Jan Lipski. W 1860 r. Trzebiny nabył August Ferdynand Leesen und Gotha. W rękach jego spadkobierców Trzebiny pozostawały do końca II wojny światowej. Ostatnim właścicielem był Eberhard Leesen.

ZESPÓŁ PAŁACOWO-FOLWARCZNY

Zespół znajduje się w południowej części wsi. Pałac jest położony po wschodniej stronie, a folwark po stronie zachodniej przepływającego w tym miejscu ciekłu Rowu Krzyckiego. Pałac jest usytuowany w południowej części parku krajobrazowego o pow. 5,3 ha. Od południa jest poprzedzony owalnym podjazdem. W parku, na osi pałacu znajduje się parter ogrodowy o regularnej kompozycji z aleją prowadzącą do pawilonu ogrodowego na niewielkim wznieśleniu. Po jego zachodniej stronie znajduje się staw o nieregularnym kształcie. Zabudowania folwarczne wznoszą się wokół prostokątnego podwórza po zachodniej stronie pałacu. W latach 1983-86 przeprowadzono remont pałacu i prace rewalonizacyjne w parku. Od 1985 r. w pałacu mieścił się Ośrodek Archeologiczny, obecnie Pracownia Terenowa Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Zespół zabudowań dawnego folwarku należy do prywatnego gospodarstwa rolniczego.

Pałac w odcachach barokowych i neorenesansowych, został wzniesiony dla rodziny Gurowskich ok. 1680 - 1690 r., przypuszczalnie według projektu włoskiego architekta Jana Catenazziego, nowsze badania umiejscawiają projektanta w otoczeniu Rafała Leszczyńskiego, w którego służbie pozostawał Melchior Gurowski. W 1870 r., kiedy właścicielem był Ferdynand von Leesen,

pałac został przebudowany, utworzono m.in. wewnętrzny dziedziniec ze studnią pośrodku. W tym samym czasie pierwotny ogród włoski został przekształcony w park krajobrazowy. Budynek wzniesiony na rzucie prostokąta, z czterema narożnymi, kwadratowymi alierzami, wysuniętymi przed dłuższe elewacje – północną i południową. Murowany z cegły, tynkowany, częściowo podpiwniczony z nieużytkowym poddaszem, przykryty dachami pulpitowymi krytymi papą, ze spadkiem w stronę dziedzińca wewnętrznego. Bryła dwukondygnacyjna na niskim cokole z trójkondygnacyjnymi alierzami. Trzy środkowe osie dłuższych elewacji ujmują pilastry zdwojone, tworzące płytki pseudoryzalit. Wszystkie elewacje wieńczy gzyms w układzie trójpasowym, dekorowany prostokątnymi, leżącymi płycinami, rozdzielonymi zapłkowaniem, z frontonami nad trzema środkowymi osiami dłuższych elewacji. Pałac po remoncie kapitałnym w latach 1983 – 1987, w 2011 r. przeprowadzono remont wschodniej części dachu wraz z wymianą więźby dachowej, w 2013 r. wykonano roboty remontowo-naprawcze konstrukcji dachu i pozostałych części pokrycia dachowego oraz ścianek attyk wraz z wymianą rynien i rur spustowych.

Pałac otacza park krajobrazowy z odtworzonymi fragmentami pierwotnego, regularnego, włoskiego ogrodu. Ograniczony jest od południa drogą wjazdową do "Gospodarstwa Rolnego Spółka z o. o.", od wschodu i północy – drogą powiatową z Długich Starych do Piotrowic. Granicę zachodnią i północno-zachodnią stanowią zabudowania mieszkalno-gospodarcze gospodarstwa rolnego. Starodrzew parku dobrze zachowany, z okazami interesujących okazów dendrologicznych, m. in. cyprysik japoński, bożodrzew, cis, daglezie, wiąz, dęby szypułkowe, katalpy, modrzewie, lipy, wzbogacony o nowe nasadzenia drzew liściastych i iglastych, wielu gatunków krzewów oraz bylin, szczególnie w otoczeniu pałacu, gdzie zieleni wysoka została znacznie prześwietlona. Kompozycja niejednorodna z czytelnie wykształconym masywem otuliny krajobrazowej, zamykającej wnętrze od strony zachodniej, północnej i wschodniej. Park pokryty siecią odtworzonych i nowo wytyczonych ścieżek. W środkowo-zachodniej części znajduje się odbudowany w 1984 r. staw zasilany w wodę z rzeczki Kopanica (Rów Krzycki), w części północno-wschodniej również odbudowany zbiornik wodny. W pobliżu tego zbiornika znajduje się stela nagrobna rodziny von Lessem z 1706 r. Zachowane trzy sarkofagi z piaskowca i rzeźby. Dawny podjazd do pałacu w kształcie owalnicy zdobii ceramiczna kopia fontanny Trytona Berniniego, której oryginał znajduje się w Rzymie. Teren parku od strony północnej, wschodniej i południowej jest ogrodzony, Rów Krzycki

stanowi naturalną barierę od strony zachodniej.

Do zespołu pałacowo - parkowego wiedzie od wschodu i południa oraz wzdłuż południowego brzegu stawów dwurzędowa aleja dębowa z egzemplarzami drzew pomnikowych pochodzących z 2 poł. XVIII wieku. W dębowym drzewostanie również występują lipy, jesiony, dęby i kasztanowce z XIX w. Ostatnio Gmina dokonała nasadzeń drzew brakujących na odcinku Trzebiny – Długie Stare, wykonano też zabiegi pielęgnacyjne drzew już rosnących.

Stan zespołu pałacowo-parkowego w bardzo dobrym stanie.

Zabudowa folwarczna - spichlerz ze stajnią, obora oraz obora z wozownią i gorzelnia - wznosząca się wokół prostokątnego podwórze, jest typowa dla okresu końca XIX i pocz. XX w. Budynki są na rzutach czworoboków, prostopadłościennych, nakryte dachami dwuspadowymi, murowane z cegły, na fundamentach ceglanych i z kamieni polnych. Elewacje obory z wozownią i nieczynnej gorzelni (ob. magazyn środków chemicznych) posiadają skromną, architektoniczną dekorację. W stajni trzy pomieszczenia nakrywają sklepienia krzyżowe na gurtach wsparte na okrągłych filarach. Stan budynku obory z wozownią jest zły – stoją mury bez dachu, a budynek gorzelni zaniedbany.

9. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie

Gmina Święciechowa nie posiada opracowanego planu zagospodarowania przestrzennego dla całego obszaru gminy, będącego prawem miejscowym. Z punktu widzenia ochrony konserwatorskiej jest to istotne zagrożenie dla zabytków nieruchomych. Bowiem ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy jest jedną z czterech form ochrony wymienionej w art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Pozostałe, wpis do rejestru zabytków, dotyczy wybranych grup obiektów, zaś uznanie za pomnik historii lub utworzenie parku kulturowego obecnie gminy nie dotyczy. Nowelizacja ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 18 marca 2010 r. wprowadziła w art. 7 pkt 4 dodatkową formę ochrony m. in. w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz w decyzji o warunkach zabudowy, jednakże nie wszystkie inwestycje realizowane są w oparciu o w/w decyzje, a remonty obiektów figurujących w gminnej ewidencji zabytków nie zawsze wymagają pozwolenia na budowę, które wydawane jest w uzgodnieniu z konserwatorem zabytków. Brak szczegółowych zapisów w planach zagospodarowania przestrzennego może

spowodować daleko idące przekształcenia przestrzenne, materiałowe i architektoniczne.

Do istotnych zagrożeń obiektów zabytkowych na terenie gminy należy zaliczyć tzw. zagrożenia techniczne. Pierwotny układ komunikacyjny, na który nałożone są wszelkie współczesne rozwiązania drogowe, kumuluje się niekorzystnie w odniesieniu do wszelkich budowli, szczególnie zaś tych, które są obiektami zabytkowymi. Emisje gazów, zanieczyszczeń atmosferycznych, to następna z przyczyn degradujących elewacje pokryte tynkami tradycyjnymi.

Wśród istotnych zagrożeń wymienić trzeba również indywidualne postawy oraz przypisane im wartości, które dla człowieka będącego ich nosicielem są wyznacznikiem działań skutkujących decyzjami nie zawsze pomyślnymi dla substancji zabytkowej. Przejawia się to w dowolnym przerabianiu, poprawianiu budynków z naruszeniem wszelkich zasad, którym poddana jest substancja zabytkowa. Likwidacja oryginalnych elementów dekoracji architektonicznej, zdobionej stolarki okiennej i drzwiowej, wprowadzanie współczesnych materiałów budowlanych typu blacha dachówkowa w miejsce ceramicznych pokryć dachowych, okien z PCV oraz ocieplanie płytami styropianowymi, prowadzi do degradacji pojedynczych obiektów, a także całych obszarów starej zabudowy.

Do obszarów zagrożonych zaliczyć należy również dawne zespoły dworsko-parkowe i folwarczne. Brak nowych funkcji dla obiektów architektonicznych związanych z dawną zabudową folwarczną i niewielka możliwość wykorzystania starych budynków do nowoczesnej produkcji powoduje opuszczenie, a w konsekwencji niszczenie obiektów.

Jako warunek korzystnego wpływu dziedzictwa na wzmacnienie tożsamości społeczności lokalnej wskazuje się upowszechnienie wiedzy na temat lokalnych zabytków i ich wartości. Dlatego Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, jako zagrożenie dla dziedzictwa kulturowego wymienia również brak wiedzy, związany z niedostatecznie rozwiniętą edukacją na rzecz dziedzictwa, skutkujący „niedostatecznym zaangażowaniem społecznym w opiekę nad zabytkami”.

Najważniejszym jednak elementem są możliwości finansowania prac przy obiektach zabytkowych przez różne kategorie osób i instytucji nimi władającymi. Często realne potrzeby znacznie przekraczają kwoty nań przeznaczone. Element finansowy w znaczący sposób hamuje realizację najciekawszych nawet projektów rewitalizacyjnych.

10. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

10.1. Gminna ewidencja zabytków

Przepisy art. 22 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakładają na wójta gminy obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków. Gmina Świąciechowa opracowała ewidencję zabytków nieruchomości w 2010 r. Podstawą sporządzenia gminnej ewidencji zabytków był wykaz załączony do *Raportu o stanie zabytków gminy Świąciechowa* opracowanego w 2004 r.

W roku 2017 wykonana zostanie aktualizacja gminnej ewidencji zabytków nieruchomości zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych i wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem, uzupełniona o obiekty obligatoryjne, tj. ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków, zgodnie z zapisami art. 22, ust. 5 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, m.in. o omentarze ewangelickie w Przybyśzowie i Trzebinach.

Zgodnie z w/w Rozporządzeniem, do 2018 roku, wykonana zostanie gminna ewidencja zabytków archeologicznych.

Gminna ewidencja zabytków będzie podlegała okresowej aktualizacji poprzez:

- wykreślanie z ewidencji zabytków nieruchomości obiektów, które zostały rozebrane, gruntownie przebudowane i utraciły już cechy zabytkowe, uzupełnianie o zmiany stanu prawnego obiektu, jak aktualne formy ochrony - w porozumieniu z konserwatorem zabytków,
- uzupełnianie ewidencji zabytków nieruchomości o nowe obiekty, po otrzymaniu zawiadomienia konserwatora zabytków o wpisie do rejestru zabytków lub włączeniu ich do wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- uzupełnianie ewidencji zabytków archeologicznych poprzez włączanie informacji o wszystkich sukcesywnie odkrywanych relikwach przeszłości niezależnie od charakteru badań oraz na podstawie uzyskiwanych wyników badań weryfikacyjnych AZP, zgodnie z informacjami przekazywanymi przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

10.2. Edukacja i promocja w zakresie ochrony zabytków

- włączenie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do zajęć szkolnych w szkołach podstawowych i gimnazjach prowadzonych przez gminę.

- organizowanie w ramach zajęć szkolnych wycieczek krajoznawczych, prezentacja najcenniejszych obiektów zabytkowych i ich historii,
- publikacja folderu prezentującego najważniejsze obiekty zabytkowe na terenie gminy oraz założenie strony internetowej związanej z tą problematyką,
- udostępnienie gminnej ewidencji zabytków oraz „Programu opieki nad zabytkami Gminy Świąciechowa” na stronie internetowej Urzędu Gminy,
- uwzględnienie obiektów zabytkowych przy wyznaczaniu nowych tras turystycznych i ścieżek dydaktycznych,
- ustalenie z właścicielami obiektów zabytkowych możliwości i zasad ich udostępniania dla celów turystycznych,
- udział w szkoleniach i konferencjach poświęconych ochronie dziedzictwa kulturowego,
- organizacja gminnego konkursu na najlepszego użytkownika obiektu zabytkowego,
- współpraca z organizacjami pozarządowymi i instytucjami w zakresie popularyzacji ochrony dziedzictwa kulturowego,
- udział w cyklicznych imprezach – wystawach, targach, festynach historycznych – promujących region, w tym dziedzictwo kulturowe,
- współpraca z sąsiednimi samorządami w celu włączenia lokalnych szlaków turystycznych w system ponadregionalny.

10.3. Działania zmierzające do poprawy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego

- informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na odnowę zabytków,
- merytoryczna pomoc właścicielom obiektów zabytkowych w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o środki na odnowę zabytków,
- aktywne zachęcanie sektora prywatnego do zagospodarowania obiektów zabytkowych,
- udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków nie stanowiących własności Gminy zgodnie z Uchwałą Nr XXXI/227/2006 Rady Gminy Świąciechowa z dnia 23 października 2006 r.,
- rozważenie możliwości wprowadzenia ulg podatkowych dla właścicieli obiektów figurujących w gminnej ewidencji zabytków, warunkowane

podjęciem działań zmierzających do ich zabezpieczenia i konserwacji.

- renowacja obiektów zabytkowych będących własnością Gminy: planowana konserwacja elewacji wiatrak w Świątcechowej.

Obiekty będące własnością Gminy Świątcechowa (wiatrak w Świątcechowej i pałac w miejscowości Długie Stare będący siedzibą szkoły), po przeprowadzonych remontach, zachowane są w dobrym stanie. Zakłada się wydzielenie określonych kwot na coroczne utrzymanie obiektów, pielęgnację zaleszenia parkowego oraz uzupełnienie zieleni nowymi nasadzeniami drzew i krzewów ozdobnych.

10.4. Określenie zasobów zabytkowych, które można wykorzystać do tworzenia np. tras turystycznych, ścieżek dydaktycznych itp.

Szlaki turystyczne stanowią jedną z form promocji dziedzictwa kulturowego i wykorzystania jego potencjału, zaś istotą tworzenia wszelkich szlaków turystycznych (pieszych, rowerowych, konnych, kajakowych itp.) jest cel, któremu mają służyć, zaś ów determinowany być musi atrakcyjnością miejsc i obiektów przez które przebiega. Walory przyrodniczo-krajoznawcze gminy, ze szczególnie cennymi obszarami chronionymi, atrakcyjność dolin rzecznych, wykorzystywane rekreacyjnie jeziora, rozsięte po gminie cenne obiekty architektoniczne o bogatym przekroju stylów utwornionych w budowach sakralnych oraz przypominających świetność szlachecką budowli rezydencjonalnych, historyczne założenie urbanistyczne Świątcechowej czy układy architektoniczno- przestrzenne miejscowości oraz krajoznawczy wokół jeziora Krzyckiego, położone na gruntach gminnych lotnisko sportowe, stanowią o jej znacznej atrakcyjności turystycznej. Gmina jest też integralnie powiązana z otaczającymi ją gminami sąsiednimi. Istniejące w regionie leszczyńskim, a zarazem przecinające tereny gminy Świątcechowa szlaki turystyczne, tworzące system o dużym ładunku dydaktycznym, to unikalna forma związku między sąsiednimi gminami, dla których granice administracyjne nie stanowią przeszkody, lecz wręcz implikują nowatorskie rozwiązania w zakresie szeroko pojętego zaspokajania potrzeb społecznych. Warto tutaj wymienić niektóre szlaki turystyczne o bogatym, różnorodnym programie, wiodące do najciekawszych pod względem historycznym przyrodniczym miejscowości, wśród których są najcenniejsze zasoby zabytkowe:

- „W kramie dworów i pałaców” – szlak o długości 90 km, który prezentuje najciekawsze rezydencje w południowo-zachodniej części

Wielkopolski. Trasa wiedzie z Leszna przez Garzyn – Drobnin – Górzno – Osieczną – Drzewcokowo – Trzebinę – Przybyszewo do Leszna,

- „Piękno ukryte w drewnie” – szlak o długości 150 km, prezentuje ciekawe budowle drewniane i szachulcowe. Prowadzi z Leszna przez Śmigiel – Bronikowo – Niechlód – Rydzynę – Kaczkowo – Zakrzewo – Poniec – Oporowo – Osieczną do Leszna,
- Droga Świętego Jakuba, część tej międzynarodowej trasy, przebiegającej przez Wielkopolskę, na terenie gminy wiedzie przez Świątcechową, Trzebinę, Niechlód,
- wielkopolski szlak wiatraczny największy tego typu szlak w Europie, obejmujący wiatraki koziaki na terenie Wielkopolski. Na trasie znalazł się wiatrak w Świątcechowej,
- Szlak Konny Króla Stanisława, którego patronem jest Stanisław Leszczyński, król Polski, książę Lotaryngi i Bar. Szlak prowadzi od rezydencji do rezydencji, a na terenie gminy Świątcechowa jest to pałac w Przybyszewie.

Na terenie gminy wytyczono także szlaki rowerowe:

- ❖ oliwkowy: „Pośród łąk i lasów” ,dt: 7,2 km; przebiegający przez miejscowości: Świątcechowa – Morkowo – Świątcechowa, jasnoniebieski: „Historyczne drożki-I” ,dt: 21,3 km, przebieg: Świątcechowa – Trzebinę – Niechlód – Golanice – Krzycko małe – Świątcechowa,
- ❖ popielaty „Historyczne drożki – II” , dt: 22,6 km, przebieg: Świątcechowa – Niechlód – Długie Nowe – Długie Stare – Przybyszewo – Lasocice – Świątcechowa,
- ❖ żółty „Historyczne drożki – III” ,dt: 26,4 km, przebieg: Świątcechowa – Strzyżewice – Henrykowo – Przybyszewo – Długie Stare – Trzebinę – Świątcechowa,
- ❖ wiśniowy „Leszno- Dominice” ,dt: 15,6 km, przebieg: Leszno – Strzyżewice – Ogrody – Trzebinę – Niechlód – Zbarzewo.

Istniejąca sieć szlaków turystycznych nie wyczerpuje możliwości wytyczenia kolejnych szlaków czy ścieżek dydaktycznych. Warte rozważenia są plany wytyczenia nowych szlaków np. w porozumieniu z sąsiednimi gminami szlak Leonarda Durzykiewicza, który na początku minionego wieku fotografował i opisywał wielkopolskie rezydencje – fotografował m.in. Krzycko Małe. Wzbogaciłyby one już istniejącą ofertę poznawczą walorów przyrodniczo –

krajobrazowo - historycznych gminy, gdyż perspektywy rozwojowe gminy wiążą się również z pełniejszym wykorzystaniem wspomnianych walorów dla celów wypoczynkowych i turystycznych, jak również wyeksponowaniem istniejących zasobów zabytkowych. Z uwagi na charakterystyczne w krajobrazie kulturowym gminy wyróżniki: kapliczki, figury i krzyże przydrożne, mocno splecione z polską kulturą i obyczajowością, świadczące nie tylko o religijności mieszkańców tego terenu, ale i o bogactwie tutejszej kultury ludowej, wskazane byłoby utworzenie specjalnego rowerowego szlaku z nimi związanego lub ścieżki dydaktycznej, jako źródła wiedzy związanej z różnymi formami architektonicznymi tych niewielkich budowli kulturowych. Szczególnych szans dla takiego projektu należałoby upatrywać w nowej perspektywie finansowej Unii Europejskiej 2014 – 2020 oraz wsparciu dla Turystyki z programu COSME. Program ma wydzielone środki finansowe, przeznaczone na promocję turystyki kulturowej, wsparcie rozwoju nowych form turystyki, rozwój markowych regionalnych produktów turystycznych, wsparcie dla transportu rowerowego.

Agroturystyka, dla której wręcz znakomite warunki posiadają niektóre gospodarstwa rolne, i której przykłady znajdujemy w miejscowościach Krzycko Wielkie i Długie Stare to oczywisty atut, również zachęta do korzystania z niewątpliwych uroków poszczególnych zakątków gminy. Brak obiektów budownictwa wiejskiego wpisanych do rejestru zabytków nie stanowi przeszkody rozwoju tej działalności pozarolniczej w gospodarstwach wiejskich, dla których to dom drewniany czy zagroda stanowić może swoiste logo na rynku turystycznym, i które w znaczący sposób mogą przyczynić się do zachowania pozostałości dawnych narzędzi gospodarczych, kuchennych, dawnych strojów, jako znacznika gospodarstwa agroturystycznego, formy wystroju, a zarazem propagowania historycznych tradycji regionu.

11. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Podmiotem formującym gminny program opieki nad zabytkami jest samorząd gminy. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez zespół działań władz gminy na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych. Samorząd ma oddziaływać na różne podmioty związane z obiektami zabytkowymi, w tym również na mieszkańców gminy w celu wywołania w nich pożądanych zachowań prowadzących do realizacji zamierzonych celów. Zakłada się, że w realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Święciechowa wykorzystane zostaną następujące grupy instrumentów: instrumenty prawne, finansowe,

społeczne, koordynacji i kontroli.

1. Instrumenty prawne:

- programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego,

- dokumenty wydane przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wynikające z przepisów ustawowych,
- uchwały Rady Gminy (miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, zwolnienia i ulgi dla właścicieli obiektów zabytkowych).

2. Instrumenty finansowe:

- środki własne zatwierdzone uchwałą Rady Gminy,
- dotacje,
- subwencje,
- dofinansowania.

3. Instrumenty społeczne:

- uzyskanie poparcia lokalnej społeczności dla programu poprzez sprawną komunikację,
- edukacja i tworzenie świadomości potrzeby istnienia i ochrony dziedzictwa kulturowego w lokalnej społeczności,
- współpraca z organizacjami społecznymi.

4. Koordynacja i kontrola

- gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania obiektów, prowadzonych pracach remontowych i konserwatorskich,
- utworzenie w ramach organizacyjnych Urzędu Gminy w Święciechowej zespołu koordynującego realizację poszczególnych zadań wynikających z ustaleń programu opieki nad zabytkami,
- wewnętrzne okresowe sprawozdania z realizacji niniejszego programu.

12. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wójt gminy zobowiązany jest do sporządzania co 2 lata sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami. Sprawozdanie to przedstawiane jest Radzie Gminy. Po 4 latach program powinien

zostać zaktualizowany i ponownie przyjęty przez radę gminy.

Do wykonania powyższego zadania utworzony zostanie zespół koordynujący, monitorujący niniejszy program poprzez:

- a) analizę i ocenę przebiegu realizacji,
- b) analizę i ocenę stopnia uzyskanych efektów.

Wykonanie sprawozdania powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji gminnego programu uwzględniającą:

- a) wykonanie zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania programu opieki nad zabytkami,
- b) efektywność ich wykonania.

Dla założeń działań przyjęte zostaną m.in. następujące kryteria oceny realizacji programu:

- procentowy poziom wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansowa zrealizowanych prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach ujętych w gminnej ewidencji zabytków stanowiących własność Gminy,
- wartość finansowa przyznanych dotacji na prace remontowo-konserwatorskie przy obiektach zabytkowych nie będących własnością Gminy,
- wartość pozyskanych środków finansowych na ochronę zabytków ze źródeł zewnętrznych,
- liczba planów zagospodarowania przestrzennego uwzględniających ochronę dziedzictwa kulturowego,
- liczba szkoleń i konferencji propagujących wiedzę na temat dziedzictwa kulturowego regionu,
- liczba szkoleń dla nauczycieli w zakresie wiedzy z zakresu dziedzictwa kulturowego regionu,
- liczba utworzonych szlaków turystycznych, ścieżek dydaktycznych,
- liczba publikacji, folderów i przewodników poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego,
- liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego.

13. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Ustawowy obowiązek utrzymania zabytku we właściwym stanie, co wiąże się m.in. z prowadzeniem i finansowaniem przy nim prac konserwatorskich,

restauratorskich i robót budowlanych spoczywa na jego posiadaczu, który dysponuje tytułem prawnym do zabytku wynikającym z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego, prowadzenie i finansowanie wspomnianych robót jest jej zadaniem własnym.

Wszystkie podmioty zobowiązane do finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków mogą ubiegać się o ich dofinansowanie ze środków m.in.:

1. Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Zasady finansowania opieki nad zabytkami określa ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r., poz. 1446, art. 71-83. Szczegółowe uregulowania w tym zakresie zawiera Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. Nr 112, poz. 940).

Program operacyjny **DZIEDZICTWO KULTUROWE** realizowany jest w ramach corocznie ogłaszanych priorytetów.

Witryna internetowa: <http://www.mkidn.gov.pl>

2. Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu

Ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest Wojewoda Wielkopolski. Dotacja może być udzielona na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (art. 74 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Witryna internetowa: <http://www.poznan.wujp.gov.pl>

3. Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Departament Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych, Wydział Funduszu Kościelnego

Dotacje udzielane na remonty i konserwację obiektów sakralnych w zakresie wykonywania podstawowych prac zabezpieczających obiekt (bez wystroju i wyposażenia).

Witryna internetowa: <http://www.mswia.gov.pl>

4. Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego, Departament Kultury

W ramach otwartego konkursu ofert na zadania publiczne Województwa

Wielkopolskiego w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego – ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.

Witryna internetowa: <http://www.bjp.umww.pl>

5. Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu

Na zadania związane z ochroną i kształtowaniem przyrody.

Witryna internetowa: <http://www.wfosgw.poznan.pl>

Wymienione źródła finansowania są wskazówką dla właścicieli obiektów zabytkowych. Szczegółowe informacje dotyczące rodzaju finansowanych zadań, uprawnionych wnioskodawców, trybu składania wniosków, kryteriów oceny i warunków rozliczenia można znaleźć na stronach internetowych instytucji udzielających pomocy finansowej.